

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Історичний факультет
Кафедра історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук

Кваліфікаційна робота
Співпраця України та Канади в освітній, науковій
та культурній сферах

Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітня програма «Історія та археологія»

Здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Назарія ПОПОВИЧА

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
доктор історичних наук, професор
Кліш Андрій Богданович

РЕЦЕЗЕНТ:
Кандидат історичних наук, доцент
Прийдун Степан Васильович

Зміст

АНОТАЦІЯ	Помилка! Закладку не визначено.
ANNOTATION	Помилка! Закладку не визначено.
ВСТУП	3
Розділ I. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
Розділ II. УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ У КУЛЬТУРНІЙ ГАЛУЗІ	27
2.1. Двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері	27
2.2. Роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин	38
Розділ III. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ Й КАНАДИ У СФЕРІ НАУКИ ТА ОСВІТИ	52
3.1. Роль гуманітарного вектора двосторонніх відносин України й Канади в освітньо-науковому співробітництві	52
3.2. Освітньо-наукове співробітництво України та Канади	61
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Одним із ключових та найефективніших інструментів реалізації зовнішньополітичної стратегії держави, яка прагне утвердитися як впливовий суб'єкт у системі сучасних міжнародних відносин, є розвиток культурної, освітньої та наукової співпраці.

У контексті глобальної нестабільності, міждержавних конфліктів і посилення змагання за міжнародний вплив роль науки, освіти та культури як складових концепції «м'якої сили» (soft power) набуває особливого значення. Зазначені сфери виступають дієвими інструментами формування позитивного іміджу держави, розбудови довгострокових партнерських відносин і забезпечення підтримки її внутрішньої та зовнішньої політики. Саме міжкультурна комунікація стає потужним чинником просування національних інтересів шляхом реалізації культурних цінностей у міжнародному просторі.

Дослідження процесів розвитку міжнародного співробітництва в галузях науки, освіти та культури є надзвичайно актуальним, адже воно сприяє популяризації українського культурного, освітнього й наукового потенціалу, а також поглибленню інтеграції України у світовий культурно-освітній простір.

Попри наявність окремих наукових праць, присвячених аналізу українсько-канадських взаємин, ступінь вивченості їх культурно-гуманітарного, освітнього та наукового виміру залишається недостатнім. Це зумовлює наукову новизну й актуальність обраної теми дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати культурний, освітній та науковий виміри українсько-канадських відносин і визначити їхню роль у розвитку двостороннього співробітництва.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- з'ясувати роль міжнародних відносин як засобу комунікації між державами у сучасному глобалізованому середовищі;
- проаналізувати діяльність українських культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах України за кордоном;
- визначити місце й роль української діаспори в Канаді у підтримці та розвитку культурно-освітнього і наукового співробітництва між двома державами;
- дослідити зміст і динаміку двосторонніх угод між Україною та Канадою у культурно-гуманітарній сфері;
- окреслити пріоритетні напрями розвитку співпраці у галузях освіти та науки.

Об'єкт дослідження – система двосторонніх відносин між Україною та Канадою.

Предмет дослідження – культурно-освітні та наукові аспекти українсько-канадського співробітництва.

Наукова новизна роботи зумовлена сукупністю поставлених завдань, обґрунтованістю теоретико-методологічного підходу та використаними аналітичними інструментами. У дослідженні здійснено комплексний аналіз процесів формування, еволюції та динаміки українсько-канадських відносин у галузях освіти, науки й культури.

Теоретичне значення полягає у поглибленні наукового розуміння особливостей культурно-гуманітарної взаємодії України та Канади, а також у розробленні підходів до вивчення ролі «м'якої сили» у двосторонніх відносинах. Одержані результати розширюють наукову базу досліджень у сфері міжнародних відносин, культурної дипломатії та освітньо-наукового партнерства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення, висновки та аналітичні узагальнення можуть бути використані: у подальших наукових розвідках, присвячених міжнародним відносинам України з Канадою та іншими державами у культурно-гуманітарній сфері; у

діяльності державних органів, дипломатичних представництв і культурних інституцій для вдосконалення практики культурної та освітньої дипломатії; у навчальному процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін, пов'язаних з міжнародними відносинами, культурною політикою та світовими інтеграційними процесами.

Апробація роботи. Робота апробована на II всеукраїнській науковій конференції, присвяченій пам'яті Володимира Брославського.

Попович Н. Співпраця України та Канади в освітній сфері. *Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи*: Матеріали II всеукраїнської наукової конференції, присвячена пам'яті Володимира Брославського. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальна логіка побудови дослідження забезпечує послідовне розкриття мети, завдань і результатів наукового аналізу.

Розділ I. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

З давніх часів сутність міжнародних відносин у культурній сфері полягала у взаємному поширенні, засвоєнні та трансформації духовних і матеріальних цінностей. Історія людства знає численні приклади, коли суспільства, що перебували на нижчих щаблях соціально-культурного розвитку, зазнавали впливу культур розвиненіших держав, переймаючи їхні традиції, форми організації життя, релігійні та морально-етичні засади.

Упродовж століть політичне керівництво різних держав постійно стикалося з дилемою, пов'язаною із збереженням національно-культурної ідентичності у процесі зовнішніх контактів. Це питання завжди передбачало вибір між збереженням традиційної системи культурних цінностей і прийняттям нових, привнесених іззовні. Таким чином, проблема ідентичності національно-культурного простору є одним із ключових чинників формування державної політики щодо зовнішніх культурних впливів.

Тенденції сучасних міжнародних відносин у культурно-освітній сфері характеризуються зростанням багаторівневих контактів між державними й недержавними суб'єктами, які здійснюють обмін науковими, освітніми та мистецькими досягненнями, а також інформацією про них. У цих процесах беруть участь не лише офіційні структури, а й культурні діячі, громадські об'єднання, освітні установи, наукові центри та спеціалізовані міжнародні організації.

Державні інституції, зокрема міністерства культури, відіграють координаційну роль, забезпечуючи підтримку, регулювання та контроль змісту таких відносин. У межах міжнародної системи особливе значення мають організації системи ООН, насамперед ЮНЕСКО, які виступають провідними ініціаторами та координаторами культурного співробітництва на глобальному рівні.

В умовах всеохопних процесів глобалізації та регіоналізації міжнародного співробітництва відбуваються суттєві трансформаційні зміни у

культурному вимірі міжнародних відносин. Динаміка міждержавних культурних діалогів традиційно визначається низкою чинників, серед яких — належність держав до однієї цивілізаційної спільноти, географічна близькість, спільне історичне минуле, а також рівень економічного розвитку. До цих детермінант можна віднести й обсяг фінансування культурної сфери: у більшості країн світу спостерігається тенденція до скорочення державних видатків на культуру.

Зазначена обставина актуалізує необхідність активізації гуманітарного співробітництва між державами, реалізації спільних міжнародних культурних проєктів, створення культурних і науково-дослідницьких центрів як інституційних платформ для діалогу та взаєморозуміння. У цьому контексті слушною видається думка С. Глібової, яка зазначає, що «саме культурні центри є тим місцем, де відбувається взаємодія культур різних країн» [1].

У сучасних умовах культурно-інформаційні центри відіграють провідну роль у системі культурної дипломатії. Їхнє завдання полягає не лише у поширенні інформації про власну державу, а й у створенні сприятливого середовища для розвитку міжкультурного діалогу, налагодження довгострокових партнерських зв'язків і формування позитивного іміджу країни за кордоном.

Як суб'єкти культурної дипломатії, культурно-інформаційні центри виконують координаційні, просвітницькі та інформаційні функції, організовуючи курси, тренінги, семінари, лекції, присвячені історії, мові, культурі й традиціям країни, яку вони представляють. Вони також забезпечують безкоштовний доступ до інформаційних ресурсів, що стосуються культурної спадщини, сучасного мистецтва, літератури, кінематографу, архітектури та туризму.

Крім того, ці інституції активно проводять мистецькі та науково-просвітницькі заходи — виставки, концерти, кінопокази, круглі столи, зустрічі з відомими культурними та науковими діячами, що сприяє міжкультурному порозумінню та розширенню аудиторії, зацікавленої у

пізнанні культурного надбання певної держави.

Важливе місце у діяльності культурно-інформаційних центрів посідає координаційна функція, що полягає у налагодженні партнерських відносин з науковими, мистецькими й освітніми установами інших країн, участі у міжнародних форумах, фестивалях і виставках. Така діяльність сприяє просуванню культурно-освітніх і наукових здобутків держави на міжнародному рівні, посиленню її присутності у світовому гуманітарному просторі.

Ефективність функціонування культурно-інформаційних центрів залежить від низки факторів. Серед визначальних — місце розташування центру, що впливає на кількість відвідувачів і регулярність їхніх візитів. Не менш важливими є архітектурно-просторові характеристики закладу: зручність доступу, естетика екстер'єру та інтер'єру, наявність інфраструктури, пристосованої для осіб з особливими потребами.

Комплексна реалізація окреслених функцій сприяє досягненню основних цілей культурної дипломатії — формуванню позитивного іміджу держави, розширенню сфер міжнародного співробітництва та зміцненню міжкультурної взаємодії у глобальному просторі.

Важливим елементом інфраструктури культурно-інформаційних центрів є створення умов для широкого ознайомлення іноземної аудиторії з культурою, традиціями та побутом народу. З цією метою у приміщеннях таких центрів можуть функціонувати магазини чи кіоски, де реалізується продукція національного колориту — сувеніри, друкована продукція, вироби народного мистецтва, традиційний одяг, предмети побуту, а також книжкова продукція, присвячена культурі й історії держави. Подібна діяльність сприяє не лише популяризації національної культури, а й формує позитивний імідж країни на міжнародному рівні.

Не менш важливим чинником ефективності функціонування культурно-інформаційних центрів є кадрове забезпечення. Якість роботи таких установ значною мірою залежить від рівня професійної підготовки

персоналу, чіткого визначення функціональних обов'язків працівників і їхньої здатності здійснювати міжкультурну комунікацію.

Показовим у цьому контексті є досвід Італії, де Міністерство закордонних справ спільно з провідними закладами вищої освіти та Департаментом державної служби організовує курси підготовки та підвищення кваліфікації для співробітників інститутів культури у сфері просування національної культури та розвитку міжнародного гуманітарного співробітництва [2]. Такий підхід забезпечує високий рівень професійної компетентності кадрів, здатних реалізовувати завдання культурної дипломатії у глобальному середовищі.

Як зазначає дослідниця, «культурно-інформаційні центри виступають не лише репрезентантами культури, а й представляють суспільні ідеї, погляди, ідеологію тих держав, які їх скерували, що свідчить про розширення спектра завдань, які стоять перед ними» [3]. Це твердження підкреслює, що діяльність культурно-інформаційних центрів виходить за межі суто культурного представництва, охоплюючи також ідеологічний і світоглядний виміри міжнародного діалогу.

Процес розширення повноважень культурно-інформаційних центрів створює передумови для збільшення мережі інституцій, які діють у культурній, гуманітарній та комунікаційній сферах. Такі центри дедалі частіше залучаються дипломатичними представництвами до проведення інформаційно-роз'яснювальної діяльності у країнах перебування, виконуючи функції комунікаційних посередників між державними структурами та місцевою громадськістю.

Важливим напрямом діяльності культурно-інформаційних центрів є взаємодія з представниками національної діаспори, яка має значний потенціал у справі підтримки національної культури та збереження мовно-культурної ідентичності. У співпраці з діаспорними організаціями ці центри реалізують проекти, спрямовані на збереження й розвиток української мови, культурних традицій, підтримку культурних осередків і освітніх ініціатив за

кордоном.

Спільно з органами державної влади та місцевими громадами культурно-інформаційні центри проводять культурно-просвітницькі заходи — святкування національних свят, концерти народних колективів, виставки-продажі творів мистецтва, художніх виробів, літературних видань тощо. Такі заходи не лише сприяють консолідації української громади за кордоном, а й підсилюють міжнародну впізнаваність України як держави з багатою культурною спадщиною.

Зважаючи на стратегічну важливість формування позитивного іміджу держави у світі, Україна в останні роки приділяє особливу увагу розвитку культурної дипломатії. Прикладами її ефективного втілення є діяльність культурно-інформаційних центрів та культурних інститутів як самостійних інституцій, що функціонують при дипломатичних представництвах України та відіграють ключову роль у просуванні української культури, науки та освіти на міжнародній арені.

У 2006 році було підписано Указ Президента України про функціонування культурно-інформаційних центрів, основною метою яких визначено сприяння міжнародному співробітництву України з державами їхнього перебування у сферах культури, мистецтва, освіти, науки, туризму та спорту. Цей нормативний документ став важливим кроком у формуванні інституційних засад української культурної дипломатії, що покликана забезпечити просування національних інтересів засобами гуманітарного впливу.

В умовах збройної агресії Російської Федерації проти України значення культурної дипломатії суттєво зросло. Українські культурні інституції та дипломатичні представництва активізували діяльність, спрямовану на створення ефективних механізмів не лише для популяризації національних культурних продуктів, а й для донесення до міжнародної спільноти правдивої інформації про події в Україні. Завдяки цьому формується позитивний міжнародний імідж України, зміцнюється інформаційна безпека держави та

розширюється коло її гуманітарних партнерів.

Показовим прикладом активізації культурної дипломатії є діяльність Посольства України в Канаді, яке упродовж останніх років організувало понад 100 культурних і освітніх заходів, приурочених до знакових подій української історії та сучасності. Серед них — проведення Шевченківських днів, Днів української мови, а також реалізація проєктів у сфері освіти, зокрема створення умов для вивчення української мови, видання підручників та навчальних посібників з української мови як іноземної, співпраця з університетськими кафедрами і центрами українознавства. Ці заходи сприяють не лише зміцненню гуманітарних контактів між Україною та Канадою, а й підтримують ідентичність численної української діаспори.

Вагомим внеском у розвиток українсько-канадських культурних зв'язків є традиція проведення українських фестивалів, які мають багаторічну історію. Так, у липні 1939 року в Торонто відбувся перший український фестиваль у Канаді під назвою «Перший Всекрайовий Українсько-Канадський фестиваль пісні та музики». У заході взяли участь понад 1500 учасників з різних регіонів Канади, серед яких — 32 хори, 38 оркестрів, численні танцювальні колективи та сольні виконавці. Атмосферу національного піднесення підкреслювало використання українського національного одягу.

Традиція проведення українських фестивалів у Торонто збереглася до сьогодні. Щороку тут відбувається триденний фестиваль української культури, під час якого центральний квартал міста перетворюється на справжній український ярмарок: вулиці перекриваються для проведення концертів, працюють численні кіоски та намети, де можна ознайомитися з українським мистецтвом, літературою, народними ремеслами та традиційною кухнею. Фестиваль щороку відвідує близько 500 тисяч туристів, що свідчить про високий рівень зацікавленості канадського суспільства українською культурою [4].

Подібний культурний захід проводиться і в місті Дофін (провінція

Манітоба), де близько 40% населення становлять вихідці з України. Національний український фестиваль у Доффіні, започаткований у 1965 році, вважається найбільшим українським фестивалем Канади. Захід триває три дні і проходить на території Меморіального парку «Село Україна», який у 1984 році урочисто відкрила королева Великої Британії Єлизавета II.

Українські фестивалі в Канаді стали не лише майданчиками для збереження національної культури та традицій серед української громади, а й ефективним інструментом культурної дипломатії, який сприяє зміцненню міждержавних відносин, формуванню позитивного образу України та поширенню знань про її історію, мову й мистецтво серед канадського суспільства.

Місто Дофін (провінція Манітоба) є одним із найпотужніших центрів української діаспори в Канаді. Тут збереглися Національні історичні пам'ятки Канади, безпосередньо пов'язані з історією українського переселення, серед яких — Народний дім Родес, фермерське господарство родини Негричів та Українська католицька церква Воскресіння Христового. Ці об'єкти виступають не лише як історико-культурні пам'ятки, але й як символи української присутності в канадському суспільстві, свідчення збереження етнокультурної спадщини переселенців.

Важливими символами української культури в Канаді стали також щорічний Національний український фестиваль у Доффіні та Меморіальний парк «Село Україна», які виконують роль осередків культурної пам'яті, національної консолідації та популяризації українських традицій серед представників інших етнічних груп.

Невід'ємною складовою українського культурного простору в Канаді є українськомовні церкви та громадські організації, що виступають осередками збереження мови, традицій, духовності та національної самосвідомості. При церквах діють суботні школи, які забезпечують навчання української мови, історії, народних звичаїв і культури. Крім того, активно функціонують українські періодичні видання, які сприяють підтримці інформаційного та

культурного зв'язку між поколіннями українців у Канаді.

Громадські та церковні україномовні організації відіграють важливу роль у розвитку музичних, мистецьких і спортивних колективів, які формують позитивний імідж української громади та представляють її національні традиції у багатокультурному середовищі Канади. Значний внесок у цю діяльність роблять молодіжні об'єднання — зокрема, пластовий рух («Пласт») та Спілка української молоді в Канаді (СУМ), які поєднують виховну, культурно-просвітницьку та громадянську функції.

Як слушно зауважує дослідниця О. Мельник, «події останніх років доводять, що у сучасних умовах престиж і міжнародний авторитет держави залежать у тій самій мірі від стану розвитку її культурної дипломатії, як і від військово-політичного потенціалу. Культурно-інформаційні центри, за умови їх тісної взаємодії з інститутами традиційної дипломатії, мають збалансовано функціонувати в культурній та інформаційно-технічній площині, що забезпечить налагодження плідного співробітництва з іноземними партнерами» [5].

Отже, функціонування культурно-інформаційних центрів і залучення потенціалу української діаспори виступають важливими та перспективними напрямками реалізації державної дипломатії України у культурно-освітній і науковій сферах. Ефективність цього процесу можлива за умови об'єднання зусиль державних інституцій, приватних організацій і відомих діячів культури та науки, що сприятиме посиленню гуманітарної присутності України на міжнародній арені та зміцненню її позитивного іміджу.

Джерельну базу дослідження процесу формування та розвитку двосторонніх відносин між Україною та Канадою становить комплекс офіційних, емпіричних і науково-аналітичних джерел, що відображають еволюцію та динаміку цього процесу.

До основних джерел належать нормативно-правові акти, міжнародні договори, угоди, протоколи про співробітництво, а також матеріали дипломатичних представництв, що засвідчують розвиток двосторонньої

співпраці в культурно-освітній і науковій сферах. Важливе місце посідають наукові праці та аналітичні публікації, присвячені дослідженню тенденцій трансформації сучасної системи міжнародних відносин в умовах глобалізації.

Аналіз наукових джерел дає змогу виокремити теоретико-методологічні підходи до вивчення зміни векторів міжнародної взаємодії та визначити ключові поняття сучасної теорії міжнародних відносин. Одним із базових є поняття «національний інтерес держави», що передбачає реагування політичного актора на зовнішні стимули з урахуванням власних стратегічних потреб і цілей. Саме цей чинник забезпечує передбачуваність і прогнозованість поведінки держави на міжнародній арені [6].

Комплекс теоретичних підходів у сучасних дослідженнях міжнародних відносин формується передусім у межах неореалістичної та неоліберальної парадигм, які, попри різницю методологічних засад, мають спільну базу в механістичному розумінні структури світової системи [7]. Водночас низка дослідників акцентує на доцільності поєднання концепцій неореалізму та неолібералізму з теорією раціонального вибору, яка застосовується для обґрунтування універсальних закономірностей міжнародної взаємодії [8].

Значну цінність для нашого дослідження мають праці, у яких теоретичний дискурс міжнародних відносин розглядається як відображення пізнавальних обмежень сучасної науки. Ці обмеження виникають унаслідок надмірної концентрації уваги на державі як центральному елементі системи, що призводить до штучного розмежування зовнішньої та внутрішньої політики в умовах глобалізації [9].

Результатом тривалої наукової полеміки у межах теорії міжнародних відносин стало формування висновку про те, що зосередження уваги на стабільності структур і повторюваних моделях взаємодії надає структурним чинникам системи більшої ваги порівняно із самими суб'єктами міжнародних відносин. Це, своєю чергою, звужує аналітичні можливості таких теоретичних підходів і спрощує розуміння складної природи міжнародних процесів.

Джерельну базу дослідження доповнюють теоретичні напрацювання вчених, які представляють конструктивістську школу теорії міжнародних відносин. Конструктивізм, що утвердився у наукових дискусіях 1990-х років ХХ століття, сьогодні є однією із провідних парадигм у сучасній теорії міжнародних відносин. Представники цього напрямку пропонують менш механістичний і більш соціально орієнтований підхід до аналізу співвідношення між структурою та суб'єктами міжнародної системи, ніж це властиво неореалізму чи неолібералізму [10].

Конструктивісти наголошують на визначальній ролі нематеріальних чинників — таких як ідентичність, норми, цінності, соціальні уявлення — у формуванні зовнішньополітичної поведінки держав. Цей підхід є надзвичайно важливим для нашого дослідження, адже дозволяє розглядати українсько-канадські відносини не лише як результат політичних і економічних інтересів, але й як наслідок взаємного культурного впливу, історичної пам'яті та діяльності української діаспори в Канаді.

Особливу роль у джерельній базі дослідження відіграють праці, присвячені феномену української діаспори, її діяльності та впливу на розвиток співпраці України й Канади у сферах культури, науки та освіти. Попри відносно недавнє зростання наукового інтересу до цієї проблематики, нині існує значний корпус досліджень, присвячених різним аспектам функціонування української громади в Канаді.

З огляду на зміст і спрямованість, ці праці умовно поділяються на дві групи.

Перша група охоплює дослідження, що аналізують місце та роль діаспор у структурі сучасних міжнародних відносин загалом, а також їх вплив на формування зовнішньополітичного курсу федерального уряду Канади. Такі роботи розглядають діаспору як активного недержавного актора, здатного здійснювати політичний і культурний вплив через лобістські та комунікативні механізми.

Друга група включає праці, присвячені історії становлення, еволюції,

культури та традиціям української діаспори в Канаді — від перших хвиль еміграції до сучасного етапу. Ці дослідження відображають динаміку збереження української ідентичності в умовах багатокультурного суспільства Канади, а також визначають роль громади у підтримці української державності на міжнародному рівні.

Щодо першої групи наукових праць, варто відзначити, що активізація досліджень діаспор як суб'єктів міжнародних відносин відбулася з середини 1970-х років ХХ століття. Найбільш активно ці питання розроблялися у Сполучених Штатах Америки та Канаді, тобто в країнах, які історично сформувалися як багатонаціональні держави, побудовані на еміграційних процесах.

Саме державна політика багатокультурності Канади стала поштовхом до появи значного масиву досліджень, присвячених історії, культурі та сучасному життю різних етнічних спільнот. Паралельно розвивалися теоретичні розвідки щодо феномену діаспори, його концептуалізації та типологізації.

Однією з засадничих праць у цьому напрямі є дослідження американського науковця Д. Армстронга [11], який запропонував класифікацію типів діаспор залежно від причин еміграції, поєднуючи історико-соціологічний і політичний підходи. Його праця стала методологічним підґрунтям для подальших досліджень ролі діаспор у системі міжнародних відносин.

Американський соціолог Г. Шеффер, розкриваючи сутність феномену діаспори, здійснив ґрунтовний аналіз умов, необхідних для трансформації діаспорних спільнот у впливових учасників внутрішньополітичних і зовнішньополітичних процесів у країнах їхнього проживання [12]. У своїй типології дослідник спирається на низку критеріїв, що визначають різновиди діаспор.

Так, за критерієм наявності держави Г. Шеффер розрізняє етнонаціональні та бездомні (апатридні) діаспори. Історичний критерій

зумовлює поділ на «старі» та «молоді» діаспори, тоді як етапи становлення дають підстави виокремлювати ті, що формуються, та «сплячі» діаспори. Географічний критерій дозволяє класифікувати їх як компактні або розсіяні спільноти [13].

Визначаючи сутність діаспори, учений підкреслює, що процес її формування може мати як добровільний, так і примусовий характер, що безпосередньо пов'язано з мотивацією міграції певних етнічних спільнот зі своєї історичної батьківщини до інших країн [14]. На думку Г. Шеффера, характер мотивів еміграції не впливає на соціально-економічний статус представників діаспори у приймаючій державі, адже незалежно від причин переселення, вони, як правило, зберігають статус національної меншини, водночас утримуючи власну етнокультурну та релігійну ідентичність і функціонуючи на засадах внутрішньої солідарності.

Дослідник наголошує, що внутрішня організація діаспори є унікальним соціальним утворенням — вона відрізняється як від структур, притаманних історичній батьківщині, так і від інституцій країни проживання. Саме потреба у створенні та відтворенні власної внутрішньої структури, зорієнтованої на збереження колективної ідентичності, становить ключову ознаку діаспорного існування [15].

Важливим внеском Г. Шеффера у розвиток теорії міжнародних відносин є його трактування діаспори як «транскордонної мережі», за допомогою якої долаються не лише державні кордони, а й трансформуються сам характер політичного світового устрою [16]. У сучасному науковому дискурсі більшість дослідників підтримують цю концепцію, вважаючи більш доцільним уживання терміна, запропонованого Шеффером, — «транснаціональні мережі» [17], що точніше відображає сутність діаспори як активного актора глобального простору.

Спираючись на теоретичні положення Г. Шеффера, значна частина сучасних дослідників підкреслює необхідність комплексного аналізу двох груп чинників, які визначають ефективність функціонування діаспори як

суб'єкта міжнародних відносин. До внутрішніх чинників належать рівень організованості, соціально-економічні характеристики та культурна консолідованість діаспорного організму. Зовнішні чинники пов'язані з політичними, економічними та інституційними особливостями держави проживання, які створюють умови для реалізації потенціалу діаспори як впливового елемента міжнародної взаємодії.

Проблематика взаємовідносин федерального уряду Канади та зацікавлених груп тиску знайшла відображення у працях низки канадських політологів, які аналізують специфіку функціонування політичної системи Канади, окреслюючи додаткові можливості впливу етнічних і громадських груп на формування внутрішньої та зовнішньої політики держави.

У працях Б. Хіббітса, М. Ісмена та К. Холсті простежено роль етнічних груп як активних суб'єктів політичного процесу, що діють у статусі зацікавлених груп тиску. Дослідники розглядають діаспорні спільноти як цілісні соціальні організми, наголошуючи на важливості їхніх внутрішніх характеристик, зокрема фактора психологічної єдності всередині певного етнічного співтовариства. Водночас автори детально аналізують взаємозв'язок між внутрішніми та зовнішніми чинниками, які визначають ефективність функціонування діаспори.

На думку зазначених дослідників, успішність діяльності етнічних груп у зовнішньополітичній сфері значною мірою залежить від ступеня узгодженості їхніх колективних інтересів з національними інтересами приймаючої держави, а також від відповідності їхніх ініціатив зовнішньополітичній стратегії країни проживання.

В українській історіографії, як дорадянського, так і пострадянського періоду, дослідження ролі діаспор у процесі формування зовнішньополітичного курсу держави представлені незначною мірою. Зокрема, практично відсутні системні наукові напрацювання, присвячені вивченню впливу української діаспори на політичні процеси країн проживання. Така ситуація пояснюється, очевидно, відсутністю в Україні

історичної традиції прийому та інтеграції великих іммігрантських спільнот, на відміну від таких держав, як США чи Канада, де діаспори відіграють вагомий роль у суспільно-політичному житті.

Нааявні вітчизняні дослідження переважно аналізують досвід етнічних груп у північноамериканських державах, зосереджуючись на механізмах впливу діаспор на зовнішню політику. Зокрема, у працях А. Мінгазутдінова та С. Суглобі розглядаються інструменти впливу діаспор на формування зовнішньополітичних орієнтирів держав їхнього походження, а також чинники, що визначають ефективність їхньої діяльності у міжнародному контексті.

У дослідженнях В. Євтуха [18], Ю. Макара [19] та О. Козачука [20] розкрито концепцію «канадської мозаїки» як соціокультурної моделі розвитку багатокультурного суспільства Канади. Зокрема, вчені аналізують джерела та хвилі імміграції, висвітлюють становище іммігрантських спільнот, етапи та механізми переселення українців до Канади, а також досліджують процеси формування компактних українських поселень, у межах яких збережено традиційні форми національної культури, побуту та ідентичності.

У сучасних наукових дослідженнях простежується тенденція до поглибленого аналізу внеску представників української діаспори у соціально-економічний розвиток Канади. Серед фундаментальних праць варто відзначити дослідження Дж. Балана [21], який одним із перших порушив питання участі української етнічної спільноти у становленні та розвитку промислового сектору Канади, а також роботи Ю. Макара [22], присвячені економічним досягненням українців на канадському Заході. Зазначені автори наголошують на тому, що українська діаспора зробила відчутний внесок у розбудову аграрно-промислової інфраструктури Канади, сприяючи формуванню економічної самодостатності західних провінцій.

Вагомий внесок у вивчення історії української імміграції до Канади здійснив О. Козачук [23], який одним із перших запропонував комплексний

аналіз усіх етапів міграції українців та трансформації їхніх поколінь у контексті розвитку канадського суспільства. Учений досліджує основні засади формування імміграційної політики Канади, механізми допуску переселенців, особливості функціонування адміністративного апарату, а також соціально-економічні наслідки імміграційних процесів. Науковець підкреслює, що українська міграція відіграла подвійну роль — з одного боку, стала чинником внутрішнього економічного розвитку Канади, а з іншого — зумовила формування стійких етнокультурних спільнот, які зберегли національну ідентичність у багатокультурному середовищі.

Значну увагу процесу становлення української діаспори приділяв і канадський політик та історик П. Юзик [24], який аналізував крос-темпоральні аспекти формування та динаміку розвитку українських громад у Канаді. На думку дослідника, після прибуття до Канади українські переселенці зіткнулися з трьома ключовими проблемами: мовним бар'єром, нестачею необхідних аграрних знань та навичок, а також обмеженими фінансовими ресурсами, що значною мірою ускладнювало процес їхньої соціально-економічної адаптації.

Вивчення причин еміграції та адаптаційних стратегій українських переселенців посідає важливе місце у працях М. Марунчака [25], який зазначав: «Матеріальні нестатки... стояли великим китайським муrom перед першими українськими поселенцями Канади. Довго треба було змагатися в кожному відношенні, щоб дати доказ своєї працiвної та культурної вартостi». Ця думка відображає складність соціально-економічного становлення українців у нових умовах проживання та водночас свідчить про високий рівень їхньої працьовитості, самоорганізації й здатності до інтеграції в канадське суспільство, зберігаючи при цьому національну самобутність.

Вагомий внесок у вивчення соціокультурних трансформацій української громади Канади здійснив М. Лупул [26], який обґрунтував процеси, що виникли внаслідок асиміляційного впливу канадського суспільства на представників української діаспори. Дослідник проаналізував

тенденції адаптації українців до соціокультурних реалій держави проживання, а також їхні намагання вибудувати взаємозв'язок між українською громадою та неукраїнським суспільством, поєднуючи прагнення до інтеграції з бажанням зберегти національну ідентичність.

В. Богатирець [27] у своїх працях зосереджується на проблематиці української ідентичності та збереження національної мови й культури в умовах багатокультурного простору Канади. Дослідниця у порівняльному контексті аналізує особливості четвертої хвилі української імміграції, що розпочалася після проголошення незалежності України. Спираючись на аналіз генези канадської політики мультикультуралізму, вона доводить, що через інституційні практики мультикультуралізму Канада реалізує принцип рівних можливостей для всіх громадян, заохочуючи їх до суспільної інтеграції та активної участі у вирішенні соціальних, культурних, економічних і політичних питань. Науковиця наголошує, що етнічне й культурне розмаїття Канади становить суттєву конкурентну перевагу держави в умовах глобалізаційних процесів.

Окремий корпус наукових праць присвячено історії української еміграції та сучасному становищу української діаспори за кордоном, який охоплює дослідження українських, канадських та американських учених. Комплексне опрацювання проблематики української еміграції в українській історіографії розпочалося у середині 1980-х – на початку 1990-х років ХХ століття, коли відбулося концептуальне переосмислення ролі зарубіжного українства у світовому соціокультурному просторі.

До цього періоду наукові розвідки були нечисленними. Зокрема, праці академіка А. Шлепакова та професора Л. Лещенка стосувалися переважно першої хвилі української еміграції, яка, на відміну від наступних, не мала вираженої політичної (антирадянської чи антикомуністичної) мотивації і тому досліджувалася більш докладно ще в доперевбудовний період.

Суттєвим поштовхом до розширення кола історіографічних досліджень стало відзначення сторіччя українського переселення до Канади, що

стимулювало появу низки узагальнювальних праць. Зокрема, колективні монографії «Зарубіжні українці» та «Українці в зарубіжному світі» стали довідково-аналітичними виданнями, які містять систематизовані відомості про історію формування, еволюцію та сучасні тенденції розвитку українських діаспор у світі, відображаючи їхній внесок у міжнародні соціокультурні процеси.

Детальний аналіз соціально-економічної, політичної та культурної трансформації української діаспори в Канаді від кінця ХІХ ст. до сьогодення здійснено у працях В. Євтуха та О. Ковальчук. Дослідники комплексно висвітлюють еволюцію української громади Канади, простежуючи динаміку її адаптації до соціокультурних умов країни проживання, а також процеси інституціоналізації громадського життя українців у межах політики канадського мультикультуралізму.

Починаючи з середини 1970-х років ХХ століття, коли в Канаді етнічні спільноти стали предметом культурологічних, історичних і етносоціологічних досліджень, у науковому дискурсі періодично з'являються праці, присвячені діаспорному життю українців у провінціях Прерій. Ці роботи здебільшого зосереджені на вивченні релігійних, громадських і культурних аспектів діяльності українських поселенців. Характерною особливістю зазначених досліджень є висока насиченість фактичним матеріалом, зокрема використання мемуарних джерел, архівних документів і фотоматеріалів, а також біографічних відомостей про визначних представників української громади Канади.

Окрему групу становлять праці українських канадців, які, на відміну від побутово-описових досліджень, мають чітко виражений науковий характер. У них українська етнічна група розглядається як об'єкт соціологічного аналізу у порівнянні з іншими етнічними спільнотами Канади. Основна увага зосереджується на проблемах асиміляції, збереження ідентичності та адаптації українців у багатонаціональному суспільстві.

Ще одну групу формують довідково-аналітичні видання, які

відображають становище української етнічної групи у структурі канадського суспільства. За формою подання матеріалу вони подібні до соціологічних праць попередньої групи, проте відрізняються зосередженням уваги саме на українцях як самостійному об'єкті дослідження. Для цих видань характерне широке використання статистичних даних, що забезпечує репрезентативність і наукову достовірність викладу. До таких праць належать збірники «Українські поселення. Довідник» та «Українці в американському та канадському суспільствах. Соціологічний збірник».

Окремий пласт літератури становлять монографії діаспорних авторів, у яких досліджуються окремі аспекти життєдіяльності української громади Канади на певних історичних етапах або простежується еволюція окремих сфер її функціонування, насамперед культурної та суспільно-політичної. Значне місце серед них посідає праця М. Боровика, присвячена ролі україномовної періодики Канади у формуванні етнічної свідомості українців та консолідації діаспорного середовища.

Вагомий масив досліджень стосується історії перших українських поселень у провінціях Прерій, де започаткувалися основні осередки громади, що згодом стали фундаментом для розвитку українського культурного, освітнього та релігійного життя в Канаді.

Окрему групу джерел становлять звітні документи та матеріали суспільних організацій українців Канади, що відображають динаміку їхньої громадської та культурно-просвітницької діяльності. Зокрема, щорічні звіти відділень Суспільної служби українців Канади містять відомості про основні напрями, форми та результати діяльності організації, а також дозволяють здійснити аналіз актуальних проблем, з якими стикається українська громада Канади на сучасному етапі, і визначити особливості функціонування діаспорних інституцій у контексті соціокультурних трансформацій канадського суспільства.

До важливих документальних джерел належать також матеріали засідань Президії Секретаріату Всесвітнього конгресу українців, що

відбулося у лютому 1998 р. у місті Торонто. Вони містять інформацію про структуру, напрями та результати діяльності координуючої організації, яка об'єднує українські діаспори різних країн світу, та дають можливість простежити механізми її функціонування, форми міжнародної комунікації й взаємодії з урядовими структурами України та державами проживання.

Загалом, на сучасному етапі розвитку теорії двосторонніх міжнародних відносин науковці здійснили систематизацію та ґрунтовне дослідження історії та сучасного стану української етнічної групи в Канаді. Накопичений значний фактологічний і статистичний матеріал дає змогу об'єктивно оцінити внесок української діаспори у суспільно-політичний, економічний і культурний розвиток Канади, а також визначити специфіку її участі у формуванні гуманітарного вектора українсько-канадських відносин.

Очевидно, що асиміляційні процеси серед канадських українців у подальшому зберігатимуть тенденцію до поступового посилення. Водночас етнонаціональна специфіка Канади, її політика мультикультуралізму та високий рівень національної самосвідомості українців створюють умови для довготривалого збереження українського етносу, його культурної самобутності та активної громадської присутності у канадському соціумі. Важливим чинником цього процесу залишається і державна підтримка України, спрямована на зміцнення зв'язків із закордонним українством.

Отже, в умовах сучасних глобальних викликів провідну роль у системі міжнародних відносин посідає культурно-освітнє та наукове співробітництво між державами. Міжнародна діяльність, що обмежується лише економічними чи фінансовими аспектами, не може забезпечити сталого розвитку міждержавних відносин і врегулювання конфліктів. Саме тому культурна дипломатія, науковий і освітній обмін виступають ключовими інструментами формування взаємної довіри, поглиблення діалогу та утвердження позитивного міжнародного іміджу держав.

Міжнародні відносини відіграють ключову роль у сучасній системі глобальних комунікацій, оскільки саме завдяки розвитку науки, культури та

освіти держави отримують можливість ефективно вирішувати низку політичних, соціальних і економічних питань. Системна співпраця країн у межах культурних, спортивних, наукових та освітніх програм сприяє підвищенню міжнародного іміджу держави, розвитку туристичної індустрії, реалізації спільних наукових проєктів і освітніх обмінів, що, у свою чергу, зміцнює міждержавну взаємодію.

Ефективним інструментом реалізації гуманітарного виміру міжнародних відносин є створення та функціонування культурно-інформаційних центрів у державах, з якими встановлено дипломатичні контакти. Їхня діяльність спрямована на просування національного культурного продукту, розширення міжнародного культурного діалогу та популяризацію держави на світовій арені. Формування розгалуженої мережі таких центрів можливе завдяки консолідації зусиль державних інституцій, приватного сектору та окремих культурних і громадських діячів, що посилює їхній вплив на розвиток культурної дипломатії.

Методологічну основу кваліфікаційної роботи становить система загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили комплексний підхід до вивчення проблеми. У структурі дослідження виділено емпіричний та теоретичний рівні аналізу.

На емпіричному рівні застосовано методи збирання фактичного матеріалу, його систематизації, первинного узагальнення, опису, аналізу та класифікації, що дозволило сформувати інформаційну базу дослідження. Використання цих методів сприяло реалізації системного підходу, який забезпечив логічну послідовність у постановці проблеми та визначенні шляхів її вирішення.

Одним із ключових інструментів дослідження став структурно-функціональний підхід, який дозволив розглядати систему двосторонніх відносин України і Канади у контексті загальної структури міжнародних відносин. Його застосування дало змогу проаналізувати функціональні особливості цієї системи, визначити механізми її стабільності та напрями

трансформації в умовах геополітичної невизначеності й сучасних викликів. Завдяки цьому підходу українсько-канадські відносини розглянуто як цілісне системне явище, що характеризується взаємозалежністю елементів і динамікою внутрішніх зв'язків.

Крім того, застосовано дедуктивний та індуктивний методи, які забезпечили всебічний аналіз українсько-канадської співпраці в галузі освіти, науки й культури. Ці методи дозволили простежити вплив окремих подій або процесів глобального масштабу на еволюцію двосторонніх відносин та їхніх окремих напрямів.

Використання легально-формального методу дало змогу виокремити й дослідити етапи формування нормативно-правової бази українсько-канадських відносин, зокрема аналіз міжнародних угод, міжурядових домовленостей і культурно-освітніх програм.

За допомогою історичного методу визначено етапи становлення української діаспори в Канаді у контексті міжкультурної взаємодії, імміграційної політики та державної стратегії мультикультуралізму. Застосування прогностичного методу дало можливість окреслити перспективи розвитку двостороннього співробітництва між Україною та Канадою у сфері культури, освіти й науки.

Комплексне використання зазначених методів забезпечило можливість здійснити ґрунтовний аналіз процесу формування та розвитку українсько-канадських відносин у сучасних геополітичних умовах, визначити основні тенденції їх еволюції, а також спрогнозувати подальші напрями поглиблення співпраці.

Важливу роль у процесі дослідження відіграли проблемно-хронологічний метод та принцип об'єктивності, що забезпечили логічне структурування матеріалу, наукову достовірність висновків і послідовність викладу дослідницьких результатів.

Розділ II. УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ У КУЛЬТУРНІЙ ГАЛУЗІ

2.1. Двосторонні угоди у культурно-гуманітарній сфері

Після проголошення незалежності України розпочався складний і багатовимірний процес пошуку її місця в системі міжнародних відносин та визначення власної ролі у глобальній політичній ієрархії. Варто зазначити, що Канада стала однією з перших держав, які визнали незалежність України — 2 грудня 1991 року, будучи першою західною країною і другою у світі після Польщі, що офіційно підтвердила цей акт.

Дипломатичні відносини між Україною та Канадою були встановлені 27 січня 1992 року. У квітні того ж року розпочало діяльність Посольство Канади в Україні, а в листопаді 1992 року — Посольство України в Канаді. Надалі, у березні 1993 року, в місті Торонто було відкрито Генеральне консульство України, що стало важливим елементом розбудови постійного дипломатичного діалогу між двома державами [28].

Основні принципи та напрями розвитку українсько-канадських відносин були закріплені у низці спільних декларацій, серед яких:

Спільна декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Канадою [29];

Спільна декларація про Особливе партнерство між Україною та Канадою, підписана 31 березня 1994 року в Києві [30];

Спільна декларація про подальший розвиток відносин Особливого партнерства між Україною та Канадою, підписана 5 грудня 2001 року [31].

Новий етап у двосторонніх відносинах розпочався у 2009 році після ухвалення документа під назвою «Дорожня карта українсько-канадських відносин» [32]. У цьому документі зафіксовано прагнення обох держав до поглиблення стратегічного партнерства, зокрема у гуманітарній, культурній, економічній, політичній та безпековій сферах [33].

У підтвердженому у 2001 році «Особливому партнерстві» та «Дорожній карті» 2009 року визначено ключові пріоритети розвитку українсько-канадських відносин у XXI столітті, серед яких:

взаємне визнання принципів демократії та верховенства права;
поглиблення політичного діалогу та взаємодії в межах міжнародних організацій;
розвиток співробітництва у сфері безпеки в найширшому розумінні цього поняття;
співпраця в оборонній галузі;
розвиток економічних, торговельних та інвестиційних зв'язків;
розширення міжлюдських контактів у сферах культури, освіти, медицини та інших гуманітарних напрямках [34].

Значну роль у розвитку культурно-гуманітарного виміру двосторонніх відносин відіграють Спільна декларація про особливе партнерство між Україною і Канадою (31 березня 1994 р.) та Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою (24 жовтня 1994 р.).

Відповідно до положень Спільної декларації, сторони зобов'язуються активно співпрацювати з метою взаємного поширення інформації про національні досягнення у галузях культури, науки та освіти, а також популяризації сучасних досягнень у цих сферах. Документ наголошує на важливості розширення культурних, спортивних та інформаційних обмінів, що сприяють взаєморозумінню між народами двох держав.

Стаття 13 Угоди про дружбу та співробітництво підкреслює значення спортивних і культурних контактів для поглиблення взаєморозуміння між українським і канадським народами. У ній зафіксовано намір сторін продовжувати двосторонню співпрацю у сфері культури і спорту, а також сприяти розвитку прямого партнерства між освітніми, архівними, культурними, творчими та спортивними установами обох країн, а також громадськими асоціаціями і товариствами, що діють у цих галузях [35].

Таким чином, договорно-правова база українсько-канадських відносин у культурно-гуманітарній сфері створює фундамент для реалізації спільних ініціатив у сфері культури, освіти, науки, спорту та громадської дипломатії, що зміцнює двостороннє стратегічне партнерство та сприяє просуванню

культурних інтересів України на міжнародній арені.

У частині другій статті 14 Угоди про дружбу і співробітництво між Україною та Канадою врегульовано питання двосторонніх обмінів у культурно-гуманітарній сфері. Зокрема, зазначено, що обидві держави «сприятимуть розширенню контактів між політичними партіями, профспілками, фондами, школами та вищими навчальними закладами, організаціями із захисту прав людини, релігійними, жіночими та молодіжними організаціями, екологічними та іншими асоціаціями» [36]. Це положення визначає нормативну основу для формування широкого спектра міжсуспільних зв'язків, що сприяють зміцненню гуманітарного співробітництва між державами.

Варто наголосити, що одним із найважливіших чинників успішного розвитку українсько-канадського партнерства є канадська політика багатокультурності (multiculturalism policy), офіційно запроваджена у 1971 році. Ця політика ґрунтується на принципах взаємодії, рівності та підтримки культурного розмаїття, забезпечуючи гармонійне співіснування численних етнічних груп Канади.

Подальший розвиток багатокультурної політики отримав конституційне закріплення у 1982 році, коли до Канадської хартії прав і свобод було внесено зміни, що зафіксували державні зобов'язання щодо збереження й примноження багатокультурної спадщини країни.

У 1985 році парламент Канади ухвалив Законодавчий акт про багатокультурність (Canadian Multiculturalism Act), який визначив основні напрями державної культурної політики. Згідно з цим документом, усі громадяни Канади мають рівне право зберігати, розвивати та поширювати власну культурну спадщину. В Акті також підкреслено, що багатокультурність є фундаментальною характеристикою канадського суспільства, а одним із головних завдань держави є заохочення участі окремих осіб і етнічних спільнот у формуванні спільної канадської ідентичності.

З метою реалізації засад цієї політики у 1973 році було створено Департамент канадської спадщини (Department of Canadian Heritage) — центральний урядовий орган, у сферу компетенції якого входять питання захисту прав людини, розвитку культурного розмаїття, підтримки мистецьких ініціатив, збереження культурної спадщини та утвердження канадської національної ідентичності. Департамент відповідає за розроблення та впровадження національних програм і стратегій культурного розвитку, що ґрунтуються на принципах багатокультурності [37].

Особливу роль у реалізації українсько-канадського співробітництва у культурній сфері відіграє українська діаспора Канади, чисельність якої становить близько 1,2 мільйона осіб. Вона є однією з найчисельніших і найорганізованіших етнічних громад у країні. Українці Канади мають розгалужену мережу громадських, культурних і наукових інституцій, серед яких — науково-дослідні центри, мистецькі колективи, музеї, театри, школи українознавства, молодіжні та релігійні організації.

Завдяки діяльності цих інституцій активно підтримуються прямі міжособистісні контакти між громадянами України й Канади, а також розвиваються безпосередні зв'язки між українськими та канадськими культурними, освітніми й громадськими організаціями. Ця взаємодія сприяє не лише збереженню української ідентичності в Канаді, але й поглибленню культурного діалогу між двома державами, що є одним із ключових елементів сучасної культурної дипломатії України.

До найвідоміших організацій та установ, що репрезентують українську культуру в Канаді, належать: Канадський інститут українських студій (м. Едмонтон, провінція Альберта) з філією у м. Торонто; Село спадщини української культури поблизу м. Едмонтона (провінція Альберта); Українсько-Канадський архів-музей Альберти (м. Едмонтон, провінція Альберта); Український центр засобів та розвитку при Коледжі Гранта МакЕвана (м. Едмонтон, провінція Альберта); Прерійський центр дослідження української спадщини при Університеті Саскачевану (м.

Саскатун, провінція Саскачеван); Український музей Канади (м. Саскатун, провінція Саскачеван) із відділенням у м. Торонто; Інститут Святого Петра Могили (м. Саскатун, провінція Саскачеван); Український культурно-навчальний центр «Осередок» (м. Вінніпег, провінція Манітоба); Центр українсько-канадських студій при Манітобському університеті (м. Вінніпег, провінція Манітоба); Колегія Святого Андрія при Манітобському університеті (м. Вінніпег, провінція Манітоба); Інститут Святого Володимира (м. Торонто, провінція Онтаріо); Музей Ліги українських католицьких жінок Канади Єпархії Торонто; Сад скульптур Лео Мола (м. Вінніпег, провінція Манітоба); Українсько-Канадський дослідно-документаційний центр (м. Торонто, провінція Онтаріо); Музей Тараса Шевченка (м. Торонто, провінція Онтаріо); Український дослідницький інститут (м. Торонто, провінція Онтаріо); Музей українського народного мистецтва (м. Міссісага, провінція Онтаріо); Канадсько-українська мистецька галерея (м. Торонто, провінція Онтаріо); Музей пам'яті жертв Голодомору (м. Гамільтон, провінція Онтаріо); Інститут східно-християнських наук імені митрополита Андрея Шептицького при Університеті Святого Павла (м. Оттава, провінція Онтаріо) [38].

За приблизними підрахунками, кількість об'єктів, пов'язаних з історією українців у Канаді, перевищує одну тисячу одиниць. Серед них — шість українських церков, дванадцять будівель та історичних місць, які внесені до переліку канадських пам'яток провінційного, муніципального або національного значення.

Важливою складовою української присутності в Канаді є пам'ятники видатним українським діячам, встановлені у різних містах країни. Так, пам'ятники Тарасу Шевченку зведені у м. Вінніпег, Лесі Українці — у м. Саскатун і Торонто, Івану Франку — у Вінніпегу, Торонто та Ляшені, Володимиру Великому — у Торонто, Василю Стефанику — на території Села спадщини української культури в Альберті.

Особливе місце серед пам'ятних об'єктів посідають монументи на

вшанування жертв Голодомору 1932–1933 рр., встановлені у п'яти містах Канади — Віндзорі, Вінніпезі, Гакстоні, Едмонтоні та Калгарі. Ці меморіали не лише символізують історичну пам'ять української громади, але й виступають важливими осередками культурно-просвітницької діяльності.

Українці Канади активно виступають ініціаторами, організаторами та виконавцями численних двосторонніх культурних проєктів і програм. Їхня громадська й професійна діяльність сприяє формуванню позитивного іміджу незалежної України в канадському суспільстві, популяризації української культури, науки й мистецтва, а також поглибленню дружніх міждержавних відносин.

Таким чином, українська діаспора Канади є не лише хранителем історичної пам'яті та національних традицій, а й активним суб'єктом культурної дипломатії України, який робить вагомий внесок у розвиток гуманітарного співробітництва між двома державами.

До основних напрямів українсько-канадського співробітництва належать освітня та економічна сфери, що підтверджується значною кількістю укладених міжнародно-правових актів. Уряд Канади здійснює послідовну підтримку розвитку української системи освіти шляхом проведення численних семінарів, тренінгів та освітніх програм для викладачів закладів освіти, фінансування підготовки навчально-методичних матеріалів, а також реалізації програм академічних обмінів між студентами, учнями та педагогами. Такі ініціативи сприяють підвищенню якості освітнього процесу в Україні, інтернаціоналізації вищої освіти та зміцненню гуманітарних зв'язків між Україною і Канадою, зокрема з представниками української громади Канади.

Свідченням подальшого розвитку україномовної освіти в Канаді є відновлення за підтримки Конгресу українців Канади (КУК) функціонування вебресурсу «Школа», присвяченого українському громадському шкільництву. Проєкт має на меті створення єдиного комунікаційного простору для педагогів українських шкіл Канади, що забезпечує обговорення

актуальних проблем освіти, обмін педагогічним досвідом і навчальними ресурсами, а також необмежене професійне спілкування між учасниками україномовного освітнього середовища [39].

Одним із найвагоміших досягнень канадських закладів вищої освіти є інституціоналізація українсько-канадських студій — створення академічних і дослідницьких центрів, які вивчають історію, культуру та суспільно-політичний розвиток української громади в Канаді. Такі центри виконують важливу функцію наукового осмислення феномена української канадіани, аналізують її вплив на становлення мультикультурного канадського суспільства, стимулюють академічну мобільність і наукову співпрацю між університетами України та Канади, а також поширюють знання про Україну у північноамериканському академічному просторі.

Серед найвідоміших наукових інституцій цього спрямування варто виокремити: Центр українсько-канадських студій (Centre for Ukrainian Canadian Studies) при Манітобському університеті; Канадський інститут українських студій (Canadian Institute of Ukrainian Studies) при Альбертському університеті; Український центр засобів і розвитку (Ukrainian Resource and Development Centre) при МакЮенському університеті; Українсько-Канадський дослідно-документаційний центр (The Ukrainian Canadian Research & Documentation Centre) у м. Торонто.

Показовим прикладом діяльності є Центр українсько-канадських студій при Манітобському університеті, заснований у 1981 році за ініціативи Колегії Святого Андрія. Основна мета Центру — створення, збереження та поширення знань про українсько-канадську історичну й культурну спадщину (University of Manitoba – Faculty of Arts – Centre for Ukrainian Canadian Studies – About the Centre, n.d.). У межах Центру реалізуються міждисциплінарні магістерські та докторські програми, спрямовані на підготовку фахівців у галузі українських студій. Установа активно співпрацює з українською громадою м. Вінніпег, систематично організовує публічні лекції, семінари та конференції українською й англійською мовами за участі провідних

науковців, митців і громадських діячів. Крім того, Центр виступає співорганізатором і спонсором наукових заходів як місцевого, так і міжнародного рівнів.

Українсько-канадське співробітництво у сфері вищої освіти має тривалу історію та сталі традиції, що зумовлено активною роллю української діаспори як невід'ємної частини культурного й інтелектуального життя Канади з початку ХХ ст. Ще у 1953 році було засновано Союз українських студентів Канади, який нині координує діяльність студентських українських організацій у п'ятнадцяти університетах країни.

Протягом радянського періоду спроби налагодження освітнього співробітництва між УРСР і Канадою наштовхувалися на ідеологічні обмеження тоталітарної системи. Лише з 1978 року розпочалися перші епізодичні форми студентського й наукового обміну, коли перша група українських студентів прибула на навчання до Канади [40]. Ці події стали відправною точкою для подальшого розвитку академічної мобільності та міжуніверситетського партнерства, що сьогодні становлять важливий сегмент гуманітарної співпраці між Україною та Канадою.

Важливу роль у розвитку українсько-канадського співробітництва у сфері освіти та науки відіграє Канадське бюро міжнародної освіти (Canadian Bureau for International Education, CBIE), яке виступає ключовим координатором міжнародних академічних програм і партнерств. До складу організації входить понад 150 канадських навчальних закладів, що забезпечує її провідну позицію у формуванні та реалізації політики міжнародної освітньої співпраці.

З українського боку основними інституційними партнерами виступають Міністерство освіти і науки України та Спілка ректорів вищих навчальних закладів України, які здійснюють координацію міжуніверситетських зв'язків і узгодження спільних програм академічного розвитку.

Сфери найбільшої зацікавленості канадських освітніх інституцій

охоплюють сільське господарство, енергетику, екологію та раціональне використання природних ресурсів — галузі, у яких зосереджено значний науково-технічний потенціал для взаємовигідного партнерства. З канадського боку координаційним осередком у цій сфері виступає Консорціум прерійних університетів (Consortium of Prairie Universities), створений у 2010 році. В Україні аналогічні функції виконує Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП).

До реалізації спільних програм активно залучаються Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Львівський національний аграрний університет, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Сумський національний аграрний університет та інші профільні установи.

У березні 2013 року була розроблена Програма українсько-канадської співпраці у сфері вищої освіти, що передбачала вдосконалення механізмів забезпечення та контролю якості освіти в обох країнах [41]. Її реалізація стала важливим кроком у напрямі інституціоналізації академічного партнерства та уніфікації стандартів вищої освіти відповідно до міжнародних критеріїв.

Вагомим аспектом двосторонньої співпраці у галузі освіти є підтримка національно-культурної ідентичності української молоді — як представників діаспори, так і громадян України, які здобувають освіту в Канаді. У цьому напрямі активну діяльність провадять університети Альберти, Манітоби, Саскачевану, а з українського боку — Національний університет «Львівська політехніка», Український католицький університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Запорізький національний університет, Національний університет «Києво-Могилянська академія».

У межах спільних програм регулярно організовуються мовні курси, академічні школи, культурно-просвітницькі та наукові заходи, здійснюється координація навчальних програм, а також фінансова підтримка студентських і мистецьких ініціатив. Такі заходи сприяють зміцненню міжкультурного

діалогу й підвищенню мобільності студентів та викладачів.

Отже, можна констатувати, що на сучасному етапі співпраця України та Канади у сфері освіти і науки ґрунтується на чітко окреслених стратегічних інтересах, закріплених на нормативно-правовому рівні. Основні напрями спільної діяльності охоплюють розвиток наукового потенціалу, забезпечення ефективної взаємодії між освітніми та науковими інституціями, обмін науковою інформацією, реалізацію програм академічної мобільності та сприяння культурно-громадській активності молоді.

Для обох держав така співпраця має високу стратегічну цінність, оскільки сприяє підвищенню наукового, освітнього та економічного потенціалу, а також створенню сприятливих умов для розвитку людського капіталу. Упродовж останніх років спостерігається стале зростання кількості українських студентів, які обирають Канаду як країну для отримання якісної освіти та міжнародного досвіду.

Сучасний етап українсько-канадського співробітництва у сфері освіти характеризується розгалуженою системою освітніх програм і грантових ініціатив, що створюють широкі можливості для українських студентів та науковців. Зокрема, до найбільш відомих програм належать: «Партнерство заради майбутнього» (Partnership for the Future), започатковане Агентством міжнародного розвитку Канади (CIDA) у співпраці з Асоціацією університетів та коледжів Канади; Стипендіальна програма відвідування лабораторій уряду Канади, яка забезпечує студентам можливість проходження практики та участі у наукових дослідженнях на базі державних лабораторій; Програма магістерської підготовки з бізнес-адміністрування (MBA), що передбачає академічну мобільність та подвійні дипломи; Програма стажування імені Фредеріка Бантінга, спрямована на підтримку молодих науковців у галузі біомедичних та соціально-гуманітарних досліджень; Стипендіальний фонд імені Петра Яцика, який сприяє підтримці українських студентів і популяризації української мови та культури за кордоном [42].

Наявність цих та інших освітніх програм забезпечує високу якість освітніх послуг, а також відкриває широкі перспективи академічного та професійного зростання для українських громадян.

Динаміка зростання чисельності українських студентів у канадських закладах вищої освіти має стійку позитивну тенденцію, що пояснюється поєднанням високого престижу канадської освіти з порівняно помірною вартістю навчання, а також сприятливим соціокультурним середовищем. Наявність потужної української діаспори в Канаді створює умови для легшої культурної адаптації студентів, сприяє збереженню етнокультурної ідентичності та інтеграції у канадське суспільство без втрати національних орієнтирів.

Важливим аспектом політики Канади у сфері освіти є створення сприятливих умов для студентського життя, зокрема у частині дозволу на працевлаштування під час навчання, підтримки післядипломного працевлаштування та інтеграції випускників у ринок праці. Така політика підсилює привабливість канадських університетів для іноземних студентів, у тому числі українців.

Найбільша концентрація українських студентів спостерігається у провідних університетах країни, зокрема в Альбертському університеті (м. Едмонтон), Манітобському університеті (м. Вінніпег), Саскачеванському університеті (м. Саскатун) та Університеті Торонто. Ці заклади не лише забезпечують високий рівень академічної підготовки, а й активно сприяють розвитку українсько-канадських академічних зв'язків через реалізацію спільних проєктів, наукових обмінів і культурних ініціатив.

Таким чином, українсько-канадське освітнє партнерство є прикладом послідовного, інституційно закріпленого та взаємовигідного співробітництва, що базується на тягlostі історичних і культурних традицій. Його реалізація сприяє інтелектуальному розвитку обох держав, зміцненню людського капіталу та формуванню спільного освітнього простору, орієнтованого на інновації, академічну мобільність і міжкультурний діалог.

Перспективним напрямком є, насамперед, співробітництво у галузі теле- та кіновиробництва. Таке співробітництво сприятиме популяризації українського продукту. Адже сфера кіно наразі є однією з найбільш прибуткових сфер, в якій можливе створення нових робочих місць.

2.2. Роль української діаспори у розвитку українсько-канадських культурних відносин

Як зазначалося у попередньому параграфі, українсько-канадські двосторонні відносини мають тривалу історію та охоплюють широкий спектр сфер співробітництва. Одним із визначальних чинників їхнього розвитку є діяльність української діаспори Канади, чисельність якої становить близько 1,2 млн осіб. Ця громада має надзвичайно розвинену систему громадських, культурних і наукових організацій, мистецьких об'єднань, освітніх і дослідницьких установ, що істотно впливають на формування позитивного іміджу України в Канаді та сприяють зміцненню міждержавних гуманітарних зв'язків. Саме завдяки діяльності українців Канади забезпечується постійний міжособистісний обмін, налагоджується безпосередня співпраця між культурними інституціями обох держав і підтримується жвавий інтерес канадського суспільства до України [43].

Під поняттям «українська діаспора» у сучасному науковому дискурсі розуміють сукупність етнічних українців і осіб українського походження, які з різних історичних, політичних, соціально-економічних чи особистих причин опинилися за межами своєї історичної батьківщини. Українська діаспора є невід'ємною складовою українського народу, що формує глобальний український культурно-інформаційний простір, зберігає і транслює національні традиції, мову та духовні цінності у світовому контексті.

Формування української громади в Канаді відбувалося у кілька етапів, що в історіографії прийнято позначати як хвилі української еміграції. Умовно

виокремлюють шість періодів:

«Нульова хвиля» (1812–1890-ті рр.) – поодинокі переселенці, які швидко асимілювалися в іншокультурному середовищі.

«Перша хвиля» (1891–1914 рр.) – початок формування сталих українських поселень і зародження етнічної спільноти.

«Друга хвиля» (1920–1941 рр.) – інституціоналізація громади, створення культурно-просвітницьких і релігійних організацій.

«Третя хвиля» (1950–1960-ті рр.) – еміграція так званих «переміщених осіб», активізація політичної та громадської діяльності діаспори в Канаді.

Період «затишку» (1960–1991 рр.) – стабілізація й розбудова внутрішнього життя української громади без значних поповнень з України.

«Четверта хвиля» (з 1991 р. до сьогодні) – нова міграція після здобуття Україною незалежності, що характеризується різноманітними мотиваціями (освітні, професійні, економічні) та помітною культурно-мовною відмінністю між «новими» й «традиційними» діаспорними спільнотами [44].

Питання підтримки української громади Канади традиційно посідає важливе місце в системі українсько-канадських культурно-гуманітарних відносин. За даними національного перепису населення Канади, на початку XXI століття чисельність осіб українського походження становила 1 209 085 осіб, що відповідало 3,87 % загальної чисельності населення країни. Таким чином, українська громада посідає сьоме місце за чисельністю серед етнічних меншин Канади [45].

Згідно зі статистичними даними, у 300 590 осіб обидва батьки є українцями, тоді як у 908 495 осіб — один із батьків має українське походження. Географічне розселення українців у Канаді є досить рівномірним, проте найбільші осередки зосереджені у провінціях: Онтаріо – 336 355 осіб (м. Торонто, Лондон, Гамільтон, Оттава, Ошава, Тандер-Бей, Садбері, Бредфорд); Альберта – 332 180 осіб (м. Едмонтон, Калгарі, Вегревіль, Летбрідж); Британська Колумбія – 197 450 осіб (м. Вікторія,

Келовна, Вернон); Манітоба – 167 175 осіб (м. Вінніпег); Саскачеван – 129 265 осіб (м. Саскатун, Ріджайна, Йорктон); Квебек – 31 955 осіб (м. Монреаль); інші провінції та території – 22 705 осіб (Нова Шотландія, Нью-Брансвік, Юкон, Північно-Західні території, Ньюфаундленд і Лабрадор, Острів Принца Едварда) [46].

Таким чином, українська діаспора Канади не лише є кількісно значущою етнічною спільнотою, але й якісно впливовим чинником розвитку міждержавних культурних, освітніх і гуманітарних зв'язків. Її організаційна активність, участь у політичному житті, наукових і мистецьких проєктах сприяють формуванню позитивного міжнародного іміджу України, утвердженню її національно-культурної ідентичності та розбудові сталого українсько-канадського партнерства у гуманітарній сфері.

На території Канади функціонує понад тисячу українських громадських об'єднань та культурних організацій, більшість з яких об'єднані під егідою Конгресу українців Канади (КУК), заснованого у 1940 році. Конгрес виступає офіційним представницьким органом української громади Канади, координуючи діяльність численних спілок, товариств, парафій та молодіжних організацій. КУК активно співпрацює з органами державної влади Канади, міжнародними інституціями, засобами масової інформації та представляє інтереси українців Канади у питаннях культурної, освітньої, гуманітарної та політичної взаємодії з Україною.

Варто зазначити, що українці відіграють помітну роль у суспільно-політичному житті Канади. Уже на початку ХХ століття представники української громади почали долучатися до участі у державному управлінні. Так, у 1907 році один із представників української громади був обраний вільом, у 1913 році — став першим членом законодавчої палати, а в 1925 році — першим депутатом федерального парламенту в місті Оттава. Згодом українців неодноразово обирали на посади мерів міст, зокрема Едмонтон та Вінніпега. Загалом близько ста українців були депутатами провінційних законодавчих зборів, близько тридцяти — членами федерального

парламенту, п'ятеро — сенаторами, а десятеро обіймали посади федеральних або провінційних міністрів. Ці факти свідчать про високий рівень політичної інтеграції українців у канадське суспільство та про їхню значну роль у формуванні внутрішньої й зовнішньої політики держави.

Українці Канади, як і українська громада у США, ведуть активне культурне, релігійне, політичне та економічне життя, зберігаючи водночас національну ідентичність і глибоку інтегрованість у громадянське суспільство. У багатьох містах діаспора ініціює відкриття національних музеїв, виставок, культурних центрів, книгарень, організовує фестивалі, дні української культури, наукові конференції. Ці заходи сприяють популяризації української культури, поширенню знань про Україну та формуванню її позитивного міжнародного іміджу. Водночас ефективність такої діяльності значною мірою залежить від державної підтримки та фінансового сприяння з боку уряду України, зокрема у координації культурно-просвітницьких ініціатив за кордоном.

Активна позиція української діаспори проявилася вже на початковому етапі формування офіційних міждержавних відносин між Україною та Канадою, у період від 24 серпня до 1 грудня 1991 року. До проведення референдуму щодо проголошення незалежності України Канада не могла офіційно визнати її державність. У цей час представники Конгресу українців Канади неодноразово зверталися до федерального уряду з ініціативою офіційного визнання незалежності України та із пропозицією запросити до Канади тодішнього Голову Верховної Ради Леоніда Кравчука. Його візит виявився надзвичайно результативним, адже «майбутній президент отримав відчутну підтримку канадської сторони напередодні референдуму» [47].

Водночас уже на початку 1990-х років серед української громади Канади почали лунати критичні оцінки темпів реформування української державності. Провідні діаспорні організації — Ліга визволення України, Союз українців самостійників Канади, Ліга українців Канади — висловлювали занепокоєння повільним розвитком економічних і політичних

перетворень, зволіканням у створенні сучасної нормативно-правової бази, бюрократичними перешкодами у процесах приватизації та залучення іноземних інвестицій. Така позиція свідчила про зацікавленість української громади Канади у стабільному демократичному розвитку України та її готовність долучатися до підтримки трансформаційних процесів.

Починаючи з 1991 року, українські організації Канади ініціювали сотні гуманітарних і соціальних проєктів на підтримку України. Однією з наймасштабніших стала програма «Друзі дітей», реалізована за участю представників різних етнічних спільнот Канади. У межах цієї програми протягом 1994–1995 років було надано допомогу 135 дитячим організаціям, 15 лікарням, клінікам і реабілітаційним центрам на загальну суму понад 4 мільйони доларів США, що дало змогу допомогти понад 30 тисячам дітей [48].

Активна діяльність українських громадських організацій Канади не лише зміцнила гуманітарні зв'язки між двома державами, а й заклала основу для формування нової моделі культурної дипломатії України, яка ґрунтується на партнерстві з діаспорними спільнотами, спільному просуванні українського культурного продукту та розвитку суспільної дипломатії як важливого чинника міжнародного співробітництва.

Українські громадські установи Канади беруть участь у міждержавному співробітництві між Україною та Канадою двома основними способами. Перший полягає в участі організацій у межах спільних проєктів, які реалізуються загальнонаціональними структурами, передусім Конгресом українців Канади (КУК). Другий спосіб передбачає залучення окремих представників української громади як експертів, координаторів або консультантів, що водночас представляють державні установи, освітні заклади чи комерційні організації, котрі є виконавцями відповідних проєктів. Така модель забезпечує поєднання громадської ініціативи з інституційною підтримкою, що значно підвищує ефективність двосторонньої взаємодії.

Протягом десятиліть українська громада Канади накопичила значний

духовно-культурний потенціал, створивши численні наукові, літературні та мистецькі цінності, а також виховавши плеяду видатних українських учених, письменників, художників і митців [49]. До середини ХХ століття місто Вінніпег стало важливим центром культурного життя української діаспори, а згодом Едмонтон і Торонто продовжили цю просвітницьку й культурну традицію. Саме ці міста нині є потужними осередками українських культурних організацій, видавничих домів та освітніх установ. У провінції Альберта виходять часописи «Нова громада» та «Українські вісті», а в Торонто — відомі україномовні видання «Гомін України» та «Новий шлях».

Канадці українського походження ніколи не втрачали зв'язку зі своєю історичною батьківщиною, зберігаючи глибоку духовну та емоційну єдність із Україною. Цей зв'язок є невичерпним джерелом натхнення та основою етнічного самовизначення. Архівні документи свідчать, що вже в другій половині ХХ століття представники української громади Канади надавали значну матеріальну допомогу повоєнній Україні, збираючи кошти та жертвуючи власні заощадження на закупівлю медикаментів, медичного обладнання й устаткування, якого гостро потребували українські лікарні та реабілітаційні заклади [50].

Українські канадці стали ініціаторами та безпосередніми учасниками численних програм і проектів двостороннього співробітництва, спрямованих на розвиток культури, освіти, науки, медіа, соціального захисту та підтримку демократичних реформ в Україні. Завдяки активності діаспори сформувався позитивний імідж України в Канаді, а також розширилася мережа міжлюдських і культурних контактів.

Соціальне та політичне життя української громади Канади є добре структурованим і організованим. У Канаді розташовується центр Світового конгресу українців (СКУ) — провідної наднаціональної структури, яка координує діяльність українських організацій у понад 60 країнах світу. Серед найвідоміших українських інституцій Канади — Українське національне об'єднання, Ліга визволення України, Товариство об'єднаних українців

Канади. Крім того, активно діють професійні товариства лікарів, правників, підприємців, митців, які інтегрують українську спільноту у різні сектори канадського суспільства.

Вагомим напрямом діяльності діаспори є розвиток українознавчої освіти та науки. Українці Канади навчаються у приватних початкових школах, на курсах українознавства, а також здобувають вищу освіту в університетах та коледжах. При Торонтонському університеті діє відділ україністики, а у Едмонтоні функціонує Канадський інститут українських студій (КІУС) — один із провідних наукових центрів з українознавчих досліджень у світі.

Окрему роль відіграють церковно-освітні установи. Українська греко-католицька церква (УГКЦ) має Українську католицьку семінарію Святого Духа та Інститут імені митрополита Андрія Шептицького, який видає періодичні видання «Українські вісті», «Поступ», «Наша мета». Православна церква представлена Духовною семінарією та Коледжем Св. Андрія, Інститутом Петра Могили, Інститутом Св. Володимира й офіційним органом «Вісник».

Особливої уваги заслуговує Канадський інститут українських студій (КІУС), заснований у 1976 році при Університеті Альберти з ініціативи видатних українських учених Канади. Інститут здійснює науково-дослідну, освітню та видавничу діяльність, спрямовану на вивчення історії, культури, мови та сучасного розвитку України. При КІУС діє Центр досліджень історії України імені Петра Яцика, який зокрема забезпечив видання англomовної версії «Історії України-Руси» Михайла Грушевського. Серед наймасштабніших проєктів інституту — підготовка і видання п'ятитомної «Encyclopedia of Ukraine», що стала унікальним науковим здобутком і важливим інструментом популяризації України у світовому науковому просторі [51].

Таким чином, діяльність української діаспори в Канаді є невід'ємним чинником розвитку українсько-канадських культурних і гуманітарних відносин. Вона не лише сприяє збереженню національної ідентичності

українців за кордоном, але й слугує ефективним інструментом народної дипломатії, спрямованої на розширення партнерства між двома державами.

Серед найбільш масштабних заходів, присвячених 120-й річниці українського поселення в Канаді, слід виокремити культурно-мистецьку акцію «Калейдоскоп талантів України», що відбулася за сприяння Міністерства культури України у дванадцяти містах Канади. Цей проєкт мав на меті продемонструвати різноманіття українського мистецтва та зміцнити культурний діалог між Україною і канадським суспільством.

Значного резонансу набув також культурно-іміджевий проєкт «Історичний потяг українських піонерів», який став наймасштабнішою подією в історії українсько-канадських взаємин від часу проголошення незалежності України. Реалізація проєкту відбувалася за участі Посольства України в Канаді, Канадсько-української парламентської групи дружби та Конгресу українців Канади.

Учасники «Потягу українських піонерів» здійснили символічну подорож шляхом перших українських переселенців до Канади, які прибули до країни 28 осіб із Галичини наприкінці XIX століття. Маршрут пролягав від східного портового міста Галіфакс до Едмонтону — центру українського життя на заході Канади. У кожному з міст, де зупинявся потяг, відбувалися культурно-мистецькі заходи, презентації, зустрічі з українськими громадами, виступи творчих колективів та експозиції, присвячені історії української еміграції.

Під час урочистостей мерам міст було передано пам'ятні скульптури, створені відомим українським скульптором Олегом Лесюком — членом Національної спілки художників України, Спілки скульпторів Канади, президентом Української асоціації художників Канади та віце-президентом Канадсько-української мистецької фундації [52]. Ці твори символізують єдність культурного спадку України й Канади та шанобливе ставлення обох народів до історії українського переселення.

Однією з ключових подій у межах маршруту «Потягу українських

піонерів» стало відкриття пам'ятника Тарасу Шевченку у столиці Канади — місті Оттава. Автором монумента є видатний канадський скульптор українського походження Лео Мол (Leonid Mol, справжнє ім'я — Леонід Молодожанин), чия творчість є вагомим внеском у розвиток українсько-канадського культурного діалогу.

Важливо зазначити, що в Канаді активно діє Наукове товариство імені Шевченка (НТШ), яке об'єднує провідних учених різних галузей знань, а також видатних громадських і культурних діячів українського походження. Діяльність товариства спрямована на збереження, розвиток і популяризацію української науки та культури, що робить його важливим інтелектуальним центром української діаспори та одним із чинників зміцнення культурних зв'язків між Україною та Канадою.

Важливим аспектом українсько-канадського гуманітарного співробітництва є спільна діяльність державних та громадських організацій України й українських товариств Канади, результатом якої стало зведення на Американському континенті пам'ятників видатним діячам української культури — Тарасу Шевченку, Лесі Українці, Василю Стефанику та іншим. Ці монументи не лише символізують духовну єдність українців світу, а й слугують важливими осередками культурної пам'яті.

У межах культурного обміну Канаду відвідували видатні українські митці, серед яких — Зоя Гайдай, Іван Паторжинський, Анатолій Солов'яненко, Дмитро Гнатюк, Євгенія Мірошниченко, Анатолій Авдієвський та інші. Їхня творчість сприяла популяризації українського мистецтва та зміцненню гуманітарних зв'язків між двома країнами.

Значний особистий внесок у розвиток українсько-канадських взаємин зробили видатні канадці українського походження, які стали відомими меценатами та культурними діячами. Зокрема, Петро Яцик — громадський діяч і філантроп — був одним із головних спонсорів Інституту українських студій Гарвардського університету (США), Енциклопедії українознавства, Центру досліджень історії України імені Петра Яцика при Альбертському

університеті (Канада), а також заснував Освітню фундацію імені Петра Яцика, фонд якої становить близько 4 млн доларів. Крім того, він підтримав створення Українського лекторію в Школі славістики та східноєвропейських студій при Лондонському університеті та документаційного центру в бібліотеці імені Джона П. Робертса при Торонтському університеті [53].

Серед сучасних українських меценатів особливе місце посідає Костянтин (Джеймс) Ількович Темертей — видатний канадський підприємець і філантроп, член Консультативної ради з питань іноземних інвестицій при Президентові України. Він очолював організаційний комітет і фінансував урочистості з нагоди 100-річного ювілею українського переселення до Канади, а також ініціював низку масштабних культурно-освітніх проектів в Україні. Серед них — виставка «Золото скіфів із стародавньої України» в Королівському музеї Онтаріо, видання українських книжок, зокрема подарункового «Кобзаря» Тараса Шевченка та «Атласу мінеральних ресурсів України» англійською мовою. Крім того, К. Темертей виступив фундатором Бізнес-школи при Національному університеті «Києво-Могилянська академія», яку він також очолив [54].

У 2006 році до кола меценатів, що сприяють розвитку української освіти, долучився Ераст Гуцуляк, який започаткував співпрацю з Національним університетом «Острозька академія», надавши 100 тис. доларів на будівництво нового навчального корпусу. У 2007 році було розпочато спорудження комплексу, що включає вежу імені Ераста та Ярміли Гуцуляків. Меценат також підтримує Рівненську українську гімназію №1, створивши преміальний фонд для заохочення найкращих учнів — переможців олімпіад і конкурсів. Серед інших його ініціатив — фінансування видання «Словника українських співаків», книги Наталії Негребецької «Дороги долі» та підтримка мовного конкурсу в Криму, проведеного газетою «Кримська світлиця» з метою популяризації української мови.

Серед ключових чинників, що позитивно впливають на співробітництво України з діаспорою, вирізняється значний досвід українців

Канади у збереженні національної ідентичності та розвитку української культури в умовах демократичного суспільства. Саме завдяки активності канадської діаспори спостерігається зростання міжнародного престижу України, формування позитивного іміджу українців у світі та посилення інтересу до України серед представників ділових і наукових кіл.

Варто підкреслити, що до гуманітарного співробітництва з Україною дедалі активніше долучаються не лише українські асоціації та організації Канади, а й державні структури цієї країни, що зумовлює особливий статус Канади як «стратегічного гуманітарного партнера» України.

Для зовнішньої політики України співпраця з українською діаспорою в Канаді та подальше використання її потенціалу мають стратегічне значення. Вплив цієї спільноти на міжнародному рівні значною мірою залежить від її активності, згуртованості та взаємодії з державними інституціями України. Цілком логічним є висновок, що для держави важливо формувати політику, спрямовану на поглиблення контактів між діаспорними організаціями за кордоном і Батьківщиною.

Українська діаспора Канади має високий рівень політичного й громадського позиціонування, що забезпечує можливість надавати як короткострокову, так і довгострокову підтримку Україні, зокрема у кризових ситуаціях — починаючи з 2014 року. Її вплив на канадський політичний дискурс, активна участь у громадських ініціативах і здатність консолідувати ресурси роблять цю спільноту важливим партнером України на міжнародній арені.

Для подальшого зміцнення зовнішньополітичного курсу України важливо залучати саме ті діаспорні структури, які володіють потужними міжнародними зв'язками, високим рівнем самоорганізації та впливу на суспільну думку. У цьому контексті можна виокремити три потенційні напрями розвитку співробітництва між Україною та українською діаспорою Канади.

1. Політика збереження поточного курсу. Цей варіант передбачає

підтримання нинішнього рівня співпраці без запровадження нових інструментів впливу. Такий підхід видається доцільним, оскільки українська діаспора Канади вже є вагомим чинником формування українсько-канадських відносин, має розвинену мережу організацій і налагоджені зв'язки з урядовими структурами обох держав. Багаторічний досвід співробітництва дозволяє вважати цю модель стабільною та ефективною.

2. Запровадження подвійного громадянства. Інститут подвійного громадянства міг би активізувати участь діаспори в суспільно-політичному житті України, спростити процедури інвестування, працевлаштування та володіння майном. Така політика сприяла б зміцненню емоційного зв'язку з Батьківщиною, збільшенню трудових і фінансових потоків, залученню нових економічних можливостей та розширенню міжнародного впливу України.

Водночас, у сучасному українському контексті існують ризики біпатризму, який може ускладнювати формування єдиної національної ідентичності, спільних цінностей і громадянської єдності. Крім того, подвійне громадянство може послаблювати юридичний зв'язок між громадянином і державою, що вимагає зваженого підходу та широкого суспільного обговорення.

3. Запровадження облігацій для діаспори. Ще одним дієвим механізмом залучення діаспорного потенціалу може стати випуск спеціальних «облігацій для діаспори», які дозволять акумулювати кошти українців за кордоном для реалізації національних проектів розвитку. Такі облігації, номіновані в доступних сумах (від 100 до 1000 доларів), можуть бути привабливими як для малозабезпечених, так і для заможних членів діаспори та інституційних інвесторів.

Отримані кошти можуть бути спрямовані на будівництво житла, шкіл, лікарень, розвиток інфраструктури, тобто на проекти, що мають соціальну значущість і створюють безпосередні вигоди для місцевих громад в Україні. Такі ініціативи здатні активізувати емоційний і патріотичний зв'язок діаспори з Батьківщиною, водночас знижуючи вартість залучення

фінансування для державних програм розвитку [55].

Незважаючи на наявність значних переваг зазначеної політики, слід урахувувати можливі ризики, які можуть виникнути під час реалізації такого підходу. Зокрема, це: низький рівень продажу облігацій унаслідок недостатньої фінансової грамотності представників діаспори; необхідність розроблення комплексної інформаційно-просвітницької програми, спрямованої на залучення української діаспори до участі у фінансових інструментах (зокрема купівлі-продажу облігацій), а також на формування розуміння економічних і суспільних переваг таких інвестицій.

Таким чином, на початку XXI століття роль української діаспори у більшості країн світу значно розширилася — вона вже виходить за межі виключно культурно-національного розвитку. Активно створюються численні громадські організації, національні засоби масової інформації, етнічні партії, освітні та релігійні інституції, які сприяють підвищенню рівня національної свідомості, збереженню традицій та історичної пам'яті українського народу.

Особливе місце у цьому процесі належить українським університетам і науковим центрам за кордоном, які поєднують риси народних освітніх закладів і академічних установ. Вони виконують функції культурного посольства українства, активно досліджують життя діаспори та поширюють знання про Україну серед місцевого населення. Важливо, щоб українська тематика стала предметом зацікавлення науковців і культурних діячів інших держав, адже це сприяє підвищенню авторитету України у світі.

Отже, сучасний етап українсько-канадських відносин є надзвичайно важливим. В умовах нинішніх викликів, коли Україна протистоїть зовнішній агресії та внутрішнім трансформаціям, Канада послідовно демонструє всебічну політичну, економічну та гуманітарну підтримку. Обидві держави залишаються особливими партнерами, об'єднаними спільними цінностями демократії, свободи та поваги до прав людини. Вони не лише зберігають взаємний інтерес до подій у кожній із країн, а й прагнуть спільно шукати

шляхи розв'язання актуальних проблем сучасного світу.

Важливу роль у розвитку двосторонніх відносин відіграють угоди у гуманітарній сфері, які регламентують співпрацю в галузях культури, освіти та науки. Саме через ці інструменти відбувається обмін досвідом, взаємне збагачення культур, утвердження демократичних принципів і формування позитивного міжнародного іміджу України.

Формування та становлення української діаспори в Канаді, що відбувалося протягом чотирьох історичних хвиль еміграції, зумовило її інституціоналізацію у форматі мобілізованої діаспори, спроможної впливати на суспільно-політичні процеси як у Канаді, так і в Україні. На сучасному етапі українська діаспора Канади перебуває у стані внутрішньої реорганізації, головною метою якої є самоствердження в канадському соціумі як активного суб'єкта міжнародних відносин і важливого чинника розвитку українсько-канадського партнерства.

Як важливий зовнішньополітичний елемент двосторонніх відносин України й Канади, українська діаспора володіє арсеналом ресурсів задля формування й утвердження позитивного іміджу України, популяризації української культури, зміцнення економічних і політичних зв'язків з Канадою.

Українською діаспорою Канади забезпечено налагодження й розвиток двосторонніх партнерських відносин з часів відновлення незалежності України. Роль української діаспори в Канаді також у сприянні формуванню позитивного іміджу України як демократичної держави, забезпеченні циркуляції об'єктивної інформації про Україну в канадському суспільстві.

Механізми ствердження політичної суб'єктності діаспори українців Канади мають потенціал щодо забезпечення генези моделі двосторонніх відносин України й Канади, що забезпечить у подальшому їх тривалість, еволюцію, конструктивну співпрацю, зважаючи на реалізацію канадського концепту мультикультуралізму.

Розділ III. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ Й КАНАДИ У СФЕРІ НАУКИ ТА ОСВІТИ

3.1. Роль гуманітарного вектора двосторонніх відносин України й Канади в освітньо-науковому співробітництві

У сучасних дослідженнях поняття гуманітарного складника двосторонніх відносин трактується багатопланово. Передусім, його розглядають як особливий різновид соціально-політичної взаємодії, що здійснюється в умовах міжнародної невизначеності, яка, у свою чергу, інтерпретується як простір свободи вибору та свободи дії, а також у контексті глобальних ризиків, які неможливо повністю усунути [56].

Інший науковий підхід визначає гуманітарне співробітництво як процес реалізації владних стратегій певного типу або як інструмент вирішення гуманітарних проблем, що мають комплексний і системний характер [57]. У межах неоінституціональної парадигми гуманітарний складник розглядається: як засіб забезпечення стабільності, стійкості та безпеки системи міжнародних відносин; як механізм регулювання та передбачуваності міжнародної системи і її інституційної структури.

Окремі науковці акцентують увагу на тому, що гуманітарне співробітництво є формою адаптації суб'єктів міжнародних відносин до глобального середовища та геополітичних викликів. Воно забезпечує вироблення й підтримання оптимального режиму взаємодії сторін, сприяючи досягненню необхідного рівня адаптивності у двосторонньому вимірі [58].

Отже, гуманітарний складник двосторонніх відносин доцільно аналізувати через категорію мультикультурної взаємодії, яка ґрунтується на спільності ціннісного сприйняття системи міжнародних відносин, а також на збігу геополітичних і цивілізаційних ідентичностей держав. Інституціональну основу цієї взаємодії значною мірою становлять діаспори, які функціонують як активні суб'єкти міжкультурної комунікації та чинники підтримання сталого діалогу між країнами.

Гуманітарне співробітництво виконує й стабілізуючу функцію,

оскільки орієнтоване на підтримання балансу в системі міжнародних відносин за допомогою гуманітарних технологій, що мінімізують імовірність конфліктів. У цьому контексті воно виступає інструментом поширення управлінських практик, культурних моделей і символічних інтерпретацій, які відтворюють і транслюють ідеали, норми та цінності, притаманні сучасному міжнародному порядку [59]. Такі механізми сприяють самоорганізації міжнародної системи через формування гнучких, відкритих і комбінованих структур, що оптимізують простір двосторонньої взаємодії [60].

У науковому дискурсі гуманітарне співробітництво також трактується як міжкультурна комунікація двостороннього рівня, спрямована на результативний обмін смислами, знаннями, цінностями, ідеями та культурними практиками у просторі міжнародних відносин [61].

З наведених підходів випливає, що центральною домінантою, яка визначає функціонування гуманітарного складника українсько-канадських відносин, є українська діаспора Канади. Вона виступає не лише соціокультурним феноменом, але й системоутворювальним чинником, який забезпечує тяглість і поглиблення гуманітарного діалогу між двома державами. Діаспора виконує функції посередника дискурсивної дипломатії, сприяючи зміцненню інституційних, освітніх і наукових зв'язків між Україною та Канадою.

Після здобуття Україною незалежності Канада послідовно підтримує розвиток української державності. Ця підтримка виявляється у сприянні демократичним реформам, забезпеченні проведення вільних і чесних виборів, зміцненні громадянського суспільства та розвитку незалежних засобів масової інформації. Окрім того, канадський уряд систематично надає гуманітарну допомогу українському населенню, особливо в умовах воєнної агресії Російської Федерації, що підкреслює стратегічний характер гуманітарного партнерства двох держав.

Починаючи з 1993 року, Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA) здійснює фінансування українських проєктів, спрямованих на

розвиток інфраструктури, реформування державного управління, підвищення ефективності публічної служби та вдосконалення механізмів її кадрового забезпечення. Участь Канади у таких ініціативах відіграла визначальну роль у становленні національної системи підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців України, що стало ключовою умовою формування інституційної спроможності української держави в період демократичної трансформації.

Необхідність поглиблення такого співробітництва потребувала відповідного нормативно-правового оформлення. Правову основу для його реалізації було закладено підписанням у 1994 році «Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади стосовно канадської програми співробітництва» [62]. Згідно з положеннями цього документа, гуманітарна допомога визначалася одним із пріоритетних напрямів розвитку двосторонніх відносин між державами.

У другій половині 1990-х років, відповідно до Указу Президента України Л. Кучми, розпочала роботу Комісія з адміністративної реформи, діяльність якої була спрямована на розроблення пропозицій щодо удосконалення структури органів державної влади та модернізації публічного управління [63]. У межах цієї реформи у лютому 1996 року було організовано офіційну поїздку української делегації до Канади, результатом якої стало підписання «Протоколу намірів між Головним управлінням державної служби України (Головдержслужбою) та Міжнародним відділом Департаменту підготовки й розвитку Комісії державної служби Канади» [64].

Документ визначав ключові напрями двостороннього співробітництва у сфері державного управління, зокрема: обмін делегаціями та навчальними місіями з метою вивчення досвіду організації державної служби; планування, організацію та проведення спільних семінарів і тренінгів з питань публічного адміністрування в Україні; спільне дослідження актуальних проблем державного управління; обмін науковими та методичними матеріалами, публікаціями у сфері публічної служби, державного управління та кадрової

політики; розроблення спільних проектів робочих планів і стратегічних програм у сфері адміністративної реформи.

Такі заходи сприяли формуванню засад сучасної моделі публічного управління в Україні, орієнтованої на демократичні принципи, прозорість і професіоналізацію державної служби. Вони також забезпечили інституційне підґрунтя для розроблення нового законодавства про державну службу, яке гарантувало її позапартійний, компетентнісний та етичний характер.

Відповідно до положень Протоколу, підписаного начальником Голодержслужби України Г. Леліковим та директором Міжнародного відділу Департаменту підготовки й розвитку Комісії державної служби Канади А. Мішелем, обидві установи отримали статус координуючих агентств, відповідальних за реалізацію спільних ініціатив і проведення регулярних двосторонніх консультацій. Зустрічі представників обох сторін відбувалися як у Канаді, так і в Україні, що забезпечувало системний характер діалогу та сприяло обміну досвідом у сфері реформування державного управління [65].

Реалізація домовленостей, зафіксованих у Протоколі, сприяла формуванню в Україні нового управлінського дискурсу, орієнтованого на ефективність, відкритість і суспільну підзвітність державної служби. Крім того, канадська участь у підготовці фахівців державного сектору сприяла поступовому впровадженню західних стандартів публічного адміністрування, що, у свою чергу, створило підґрунтя для подальшої інтеграції України до європейського управлінського простору.

Важливим етапом у розвитку українсько-канадського співробітництва у сфері державного управління стало підписання «Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади щодо проекту реформування управління персоналом у системі державної служби України» [66]. Документ було укладено 26 травня 2008 року з метою посилення прозорості, підзвітності та ефективності системи державного управління України шляхом модернізації кадрової політики у центральних органах

виконавчої влади (ЦОВВ) відповідно до показників SIGMA/OECD, які визначають міжнародні стандарти належного врядування.

Проектом було окреслено стратегічні цілі, серед яких: сприяння українській стороні у розробленні стратегії реформування національного законодавства, державної політики та процедур у сфері управління персоналом; підтримка інтеграції ефективних і цілісних процедур управління кадрами, заснованих на принципах політичної нейтральності, прозорості, рівності можливостей і результативної оцінки діяльності; підвищення інституційної спроможності Головного управління державної служби України та кадрових підрозділів ЦОВВ до впровадження оновлених механізмів управління людськими ресурсами; інституціоналізація програми навчання та обміну досвідом у сфері кадрової політики через систематичне проведення тренінгів, семінарів і стажувань [67].

Меморандум чітко визначав внесок канадської сторони, який охоплював такі напрями: надання технічної допомоги системі управління персоналом, включно з діяльністю канадського радника з питань управління кадрами, який консультував Головдержслужбу України на етапі розроблення та реалізації проекту; проведення незалежного моніторингу та оцінювання результатів реалізації проекту; фінансовий внесок Канади у розмірі 4,8 млн канадських доларів [68].

У свою чергу, внесок української сторони полягав у забезпеченні фінансування процесу створення, підтримки та розвитку груп аналізу державної політики у кадрових службах ЦОВВ. Такі групи отримували статус інституційної ланки, покликаної забезпечити ефективну інтеграцію канадської технічної допомоги в українську систему державного управління. Крім того, вони виконували функції координаційних посередників між Головдержслужбою України та центральними органами виконавчої влади у межах реалізації спільних заходів.

Відповідно до положень Меморандуму, загальний обсяг внеску України не перевищував 0,9 млн канадських доларів, що становило близько

20 % від фінансового внеску Канади [69].

Фінансування проєкту «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні» здійснювалося Канадським агентством міжнародного розвитку (CIDA), а практична реалізація – через Канадське бюро міжнародної освіти (CBIE) у партнерстві з Головним управлінням державної служби України, яке в ході реалізації Меморандуму було реорганізовано у Національне агентство України з питань державної служби.

Реалізація цього проєкту стала ключовим чинником інституційного зближення України та Канади, сприяла впровадженню нових стандартів кадрового менеджменту, наближених до європейських і північноамериканських практик, а також забезпечила формування модерної моделі державної служби, зорієнтованої на ефективність, професійність і підзвітність.

Реалізація проєкту з реформування системи управління персоналом у державній службі України має виняткове значення, оскільки він став результатом послідовного розвитку гуманітарного напрямку двосторонніх відносин України та Канади. Його впровадження забезпечило модернізацію державної служби відповідно до демократичних принципів та європейських стандартів належного врядування, а також сприяло інституційній інтеграції українських державних службовців у міжнародний управлінський простір. Таким чином, цей проєкт став новаторським етапом трансформації системи державного управління України.

Окрім зазначеного проєкту, у межах гуманітарного співробітництва між Україною та Канадою реалізується низка інших ініціатив, спрямованих на адміністративну реформу, підтримку гендерної політики, удосконалення механізмів врядування, розвиток місцевого самоврядування та забезпечення експертного супроводу реформ.

Після початку збройної агресії Російської Федерації проти України канадські проєкти реформ переважно здійснюються в рамках програм міжнародної технічної допомоги, що мають на меті консолідацію зусиль

міжнародних донорів задля підтримки демократичних інституцій та підвищення державної спроможності України. Така підтримка Канади є системною та особливо значущою в умовах воєнного стану й трансформаційних процесів українського суспільства.

Окремий напрям гуманітарного співробітництва між Україною та Канадою становить просування гендерної рівності та підтримка жінок у публічній сфері. Так, в Україні реалізується проєкт «Голос жінок і лідерство – Україна» [70], спрямований на підтримку жіночих організацій і рухів, розвиток їхнього потенціалу, розширення участі жінок у процесах прийняття рішень, а також захист прав жінок і дівчат відповідно до принципів гендерної рівності та соціальної інклюзії.

Крім того, уряд Канади у 2018 році виділив 24 млн доларів США на реалізацію програм, пов'язаних із забезпеченням чесних, прозорих та демократичних виборів в Україні. Ця фінансова допомога стала складовою зобов'язань Канади на суму до 50 млн доларів США на рік, спрямованих на підтримку соціально-економічних і демократичних перетворень, а також на зміцнення миру та безпеки в Україні.

Кошти були розподілені за такими напрямками: двостороння допомога розвитку, зокрема підтримка місій міжнародного спостереження за виборами Президента та Верховної Ради України у 2019 році; реалізація довгострокових виборчих реформ; структурна підтримка демократичного врядування, у тому числі через забезпечення інклюзивності та гендерної рівності; підтримка участі жінок у виборчих процесах, підвищення прозорості та доброчесності виборів; протидія дезінформації та формування медіаграмотності.

З метою нейтралізації впливу російської пропаганди та протидії дезінформаційним кампаніям, урядом Канади було запроваджено пакет підтримки України, частина якого була спрямована у райони, тимчасово невідконтрольні українській владі, з метою підтримки демократичних прав громадян і формування культури виборчої участі [71].

Важливою подією у розвитку українсько-канадського гуманітарного партнерства стала Конференція з питань реформ в Україні, що відбулася 2–4 липня 2019 року в місті Торонто. Захід об'єднав представників урядів, міжнародних організацій та громадянського суспільства для оцінки результатів і перспектив реформ в Україні. У підсумковій декларації конференції було визнано незворотність українських реформ, відзначено успішність процесів децентралізації, поступ у напрямі євроатлантичної інтеграції, а також зростання інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості України [72].

Як наголосила тодішня міністерка закордонних справ Канади Христя Фріланд, «Україна досягла більшого прогресу у реформах за останні п'ять років, ніж за попередні двадцять» [73]. Ця заява підкреслила високу оцінку Канадою темпів демократичних перетворень в Україні та підтвердила стратегічний характер українсько-канадського партнерства у гуманітарній сфері, заснованого на спільних цінностях демократії, рівності, верховенства права та людської гідності.

Уряд Канади ухвалив рішення про надання Україні допомоги у розмірі понад 45 млн доларів США, з яких 25 млн доларів було спрямовано на підтримку впровадження інклюзивних та гендерно-орієнтованих реформ [74]. Такий підхід демонструє стратегічну орієнтацію Канади на поглиблення демократичного врядування, забезпечення рівних можливостей та розвиток інституційної спроможності українського суспільства.

Як наголосила М. Монсеф, Міністерка міжнародного розвитку та Міністерка у справах жінок і гендерної рівності Канади, «Канада лишається довгостроковим партнером України. Завдяки тривалому співробітництву в секторі державного врядування та підтримці посилення гендерної рівності ми допомагаємо українцям будувати кращу та більш інклюзивну країну» [75]. Ця позиція відображає сталість канадської політики підтримки України, заснованої на принципах інклюзивності, справедливості та демократичної взаємодії.

Важливим кроком у контексті посилення гуманітарного партнерства стало представлення «Принципів Торонто», які засвідчили відданість української держави демократичним перетворенням та визначили ціннісні орієнтири подальшої взаємодії з Канадою. Для канадської сторони ці принципи виступають інституційним орієнтиром у процесі визначення гуманітарного складника двосторонніх відносин і мотивують подальше поглиблення партнерства між урядом, приватним сектором і громадянським суспільством у процесі реформ в Україні [76].

За результатами Конференції з питань реформ в Україні (Торонто, 2019 р.) співголови заходу констатували значний поступ у реалізації реформ, зокрема у сферах децентралізації, державного управління, охорони здоров'я, освіти та пенсійного забезпечення, що сприяло підвищенню ефективності надання державних послуг громадянам [77]. Окрему увагу було приділено питанням гуманітарного захисту населення, яке проживає на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим, а також вимушено переміщеним особам. Саме цей напрям було визнано перспективним вектором розвитку двостороннього гуманітарного співробітництва.

У Спільній заяві співголів конференції наголошувалося, що обидві сторони поділяють спільне бачення інновацій, можливостей та демократичного розвитку України, підкреслюючи: «Ми відчували неймовірне партнерство та відданість, залученість і повагу, енергійність та ентузіазм, стійкість та рішучість скористатися досягненнями та реалізувати це бачення разом» [78].

Таким чином, гуманітарний компонент канадської допомоги ґрунтується на демократичних принципах, стандартах інклюзивного врядування та цінностях прав людини, визначаючи модернізацію інституту державної служби та системи державного управління України як одне з ключових завдань двостороннього партнерства. Цей напрям відіграє стратегічну роль у формуванні демократичної ідентичності України та

зміцненні її інституційної стійкості у глобальному гуманітарному середовищі.

3.2. Освітньо-наукове співробітництво України та Канади

На початку другого десятиліття XXI століття Уряд Канади ухвалив низку стратегічних рішень, спрямованих на спрощення процедур працевлаштування українських громадян та забезпечення для них належного правового й економічного статусу перебування в країні. У цьому контексті урядові інституції Канади приділяють особливу увагу розвитку багатовимірної системи українських культурних, громадських і науково-дослідних установ, діяльність яких сприяє розширенню гуманітарного простору двосторонніх відносин.

Серед таких інституцій особливо вирізняються Українсько-Канадський дослідно-документаційний центр у місті Торонто, Канадський інститут українських студій (м. Едмонтон), а також численні музеї, мистецькі студії, культурні асоціації та фундації, що формують інтелектуальний фундамент українознавчих досліджень у Канаді.

Освітньо-наукове співробітництво між Україною та Канадою характеризується високим рівнем інтенсивності та багатовекторністю. Важливими напрямками цієї співпраці є академічні обміни, спільні освітні програми, реалізація дослідницьких проєктів та підготовка фахівців у сфері міжнародних відносин, менеджменту, економіки, технічних і гуманітарних наук.

Зокрема, угоди про співробітництво підписані між: Манітобським університетом та Київським національним університетом імені Тараса Шевченка; Карлтонським університетом (м. Оттава) та Інститутом міжнародних відносин КНУ; Університетом Вінніпега та Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Технологічним інститутом Британської Колумбії та Тернопільським національним економічним університетом; Альбертським

університетом (м. Едмонтон), Манітобським університетом та Львівським національним університетом імені Івана Франка.

Українські студенти також беруть участь в академічних обмінах із Університетом Саскачевану, Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Університетом Ріджайни та Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу, що забезпечує взаємну інтеграцію освітніх просторів обох держав.

Важливим аспектом є функціонування в університетах Канади кафедр україністики та центрів дослідження української спадщини, які відіграють роль осередків культурної дипломатії. Зокрема: у Альбертському університеті з 1976 року діє Канадський інститут українських студій; у Університеті Оттави з 1993 року функціонує кафедра українознавства; у Саскачеванському університеті з 1998 року працює Центр дослідження української спадщини; у Університетах Торонто та Манітоби створені кафедри українських студій, які активно розвивають українознавчу науку.

Особливе місце у системі освітнього партнерства посідає Канадсько-Українська парламентська програма (КУПП), започаткована у 1991 році. У межах цієї програми щороку близько 30 студентів українських закладів вищої освіти проходять стажування в офісах Парламенту Канади протягом двох місяців. Фінансування програми здійснюється українською діаспорою Канади за підтримки Фундації кафедри українських студій, що свідчить про високий рівень інституційної взаємодії між академічними колами та громадським сектором.

Таким чином, освітньо-наукове співробітництво України та Канади є невід'ємною складовою гуманітарного вектора двосторонніх відносин, що забезпечує інтелектуальний, культурний та соціальний обмін, сприяє формуванню позитивного міжнародного іміджу України та поглибленню взаєморозуміння між народами двох держав.

Важливу роль у розвитку українсько-канадського освітньо-наукового співробітництва відіграє Канадський інститут українських студій (КІУС),

заснований у 1975 році при Альбертському університеті. Ця академічна установа стала другою науковою інституцією на Заході після Гарвардського українського науково-дослідного інституту, яка спеціалізувалася на вивченні історії, культури та сучасності України.

Після проголошення незалежності України діяльність КІУС набула нового стратегічного спрямування, орієнтованого на інтеграцію українознавства у північноамериканський і світовий науковий простір. Інститут активно підтримує наукові дослідження, публікує навчальні та наукові матеріали, організовує семінари, лекції, міжнародні конференції, а також надає стипендії молодим ученим. Важливим напрямом діяльності КІУС є популяризація українознавчих курсів у коледжах і університетах Канади. Крім того, інститут істотно сприяв поширенню знань про Україну в академічному, політичному, дипломатичному, військовому та бізнесовому середовищах Канади [79].

Показовим прикладом освітньої взаємодії став досвід Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, який першим серед українських закладів вищої освіти розпочав системну роботу з розвитку наукової школи канадознавства. У червні 1977 року, за ініціативи доцента університету Юрія Макара, розпочалася підготовка угоди про партнерство між Чернівецьким і Саскачеванським університетом (м. Саскатун, Канада). Уже 5 липня 1977 року було підписано Угоду про співпрацю, яка залишається чинною й донині.

Варто наголосити, що ця угода мала подвійне значення. По-перше, вона заклала підвалини гуманітарно-наукового співробітництва, зосередженого на дослідженні української культури, історії та мови [80]. По-друге, попри існування ідеологічного протистояння доби “холодної війни”, документ спирався на гуманітарні принципи взаєморозуміння та міжкультурного діалогу.

Угода передбачала систематичну співпрацю між обома університетами у сфері освіти, науки й культури. Канадська сторона особливо наполягала на

взаємних студентських обмінах, оскільки серед студентів Саскачеванського університету було чимало канадців українського походження, нащадків різних хвиль української еміграції [81].

Реалізація домовленостей розпочалася вже у 1978 році, коли до Чернівців прибула група з десяти канадських студентів, очолювана професоркою Р. Франко, завідувачкою кафедри української мови Саскачеванського університету. У відповідь Чернівецький університет направив до Канади викладачів англійської та французької мов для підвищення кваліфікації. Хоча такі відрядження частково модифікували передбачену угодою модель обмінів, вони сприяли розвитку фахового потенціалу викладачів, серед яких були філологи, історики, економісти, математики й фізики [82].

Починаючи з періоду перебудови, українські студенти та аспіранти отримали реальну можливість проходити навчання та стажування у Канаді, що стало новим етапом у розвитку українсько-канадських освітніх контактів і сприяло формуванню спільного гуманітарного простору між двома державами.

Угода між Чернівецьким та Саскачеванським університетами передбачала, що українська та канадська сторони мають узгоджувати тематику гуманітарних досліджень, визначаючи спільні предметні поля, водночас зважаючи на ідеологічні обмеження радянського часу, які накладалися на науковців Чернівецького університету.

Перші результати науково-дослідницьких стажувань українських учених у Канаді засвідчили високу ефективність цієї співпраці. Саме в межах цього партнерства було підготовлено низку дисертаційних досліджень, серед яких — праці О. Сича «Слов'янська еміграція Австро-Угорщини в заселенні та освоєнні канадського Заходу (кінець XIX – початок XX ст.)» та Ю. Макара «Немарксистська історіографія українського поселення в Канаді» [83].

У 1980-х роках взаємодія між науковцями Чернівецького та Саскачеванського університетів набула інституціонального характеру,

зокрема у форматі спільних науково-практичних конференцій. Так, у 1984 році на базі Чернівецького університету відбулася сесія підсумків наукових досліджень, у якій взяли участь науковці з Канади — Ю. Фотій, Л. Беррон (Саскачеванський університет) та Б. Медвідський (Альбертський університет), а також представники канадських індіанських дослідницьких спільнот [84].

Наступна конференція, проведена у травні 1985 року в Саскачеванському університеті, мала назву «Рання українська еміграція до Канади: погляд з обох боків океану». Вона стала важливим етапом у підготовці до 100-річчя перших українських поселень у Канаді, а також сприяла узгодженню нових напрямів спільних досліджень у сфері історії та етнокультурної спадщини української діаспори.

Кульмінацією наукового співробітництва став жовтень 1990 року, коли в Чернівцях відбулася міжнародна конференція, присвячена 100-річчю українського поселення в Канаді. Захід організовано відповідно до підписаного 18 липня 1990 року «Меморандуму про наукове і культурне співробітництво між Міністерством культури УРСР, Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР та Міністерством культури і багатокультурності провінції Альберта» [85].

Документом визначено організаторів конференції — Історичний факультет Чернівецького державного університету, музеї під відкритим небом Львова та Чернівців, які спільно мали підготувати музейно-етнографічну виставку й науковий форум, присвячений проблемам української еміграції до Північної Америки наприкінці XIX століття [86].

Конференція «Еміграція населення західноукраїнських земель до Північної Америки на рубежі XIX–XX століть: її роль в освоєнні канадського Заходу» стала масштабною подією в історії українсько-канадських наукових контактів. У ній взяли участь вчені з України, Канади та Бразилії, а канадську делегацію очолював міністр культури й мультикультуралізму провінції

Альберта Д. Мейн. Протягом тринадцяти пленарних сесій науковці з Києва, Львова, Чернівців, Оттави, Торонто, Вінніпега, Саскатуну та Едмонтону обговорювали ключові питання історії української діаспори та її внеску в розвиток канадського суспільства.

Після проголошення незалежності України двосторонні зв'язки набули нової динаміки — активізувалися обміни студентами, аспірантами, викладачами, розширилися спільні академічні дослідження у сфері народознавчих студій. Вагомий внесок у цей процес здійснюють Канадський інститут українських студій (КІУС) та меморіальні фонди Ірини і Миколи Суховерських, Теодоти й Івана Климів, які фінансують навчальні й наукові програми Чернівецького університету. Окреме значення має Фонд Петра Малофія, що надає стипендії студентам Снятинського району Івано-Франківської області, котрі навчаються на гуманітарних факультетах Чернівецького університету.

У 2005 році в університеті було створено Центр канадських студій імені Рамона Гнатишина [87]. Його діяльність поєднує освітню, науково-дослідну та культурно-комунікативну компоненти, сприяючи формуванню цілісного простору українсько-канадського академічного партнерства. Центр має бібліотеку з унікальними фондами, переданими Саскачеванським університетом, Українсько-канадським архівом-музеєм Альберти, КІУСом та провінційними відділеннями Конгресу українців Канади; тут також зберігаються архівні матеріали з Канади й України.

Завдяки цьому багаторічному співробітництву зросло визнання наукових здобутків українських канадознавців Чернівецького університету, серед яких — Ю. Макар, В. Макар, С. Федуняк, С. Рудик, П. Катеринчук, І. Макух-Федоркова, В. Богатирець, Ю. Мартинюк, Т. Лупул, О. Козачук, Ю. Балицька, І. Патарак, В. Запаранюк, А. Ноголь. Як зазначено у звітах Центру, «результати спільних досліджень із канадськими колегами сформували предметне поле наукових конференцій, організованих у 2010 та 2019 роках» [88].

На відміну від системи вищої освіти України, діяльність якої чітко регламентована законодавством і Міністерством освіти і науки України, система освіти Канади є децентралізованою. «Освіта Канади знаходиться у відповідальності локальних органів управління провінцій» [89]. Таким чином, питання, що стосуються структури, змісту та організації вищої освіти, належать до компетенції провінційних законодавчих і виконавчих органів, що є однією з унікальних особливостей канадської конституційної системи.

Це означає, що здобуття освіти в Канаді повністю належить до сфери юрисдикції провінцій, кожна з яких має власну систему освіти та своє Міністерство освіти. Координаційним і консультативним органом виступає Рада міністрів освіти Канади (Council of Ministers of Education, Canada — СМЕС), яка об'єднує міністрів і керівників департаментів освіти всіх провінцій з метою узгодження стандартів, навчальних програм і фінансування.

Кожен університет Канади має автономне право встановлювати власні академічні правила, що регулюються законами відповідного провінційного Міністерства освіти. У деяких провінціях передбачено можливість організації навчального процесу окремо для студентів, які належать до певних релігійних спільнот, і для тих, хто не ідентифікує себе в конфесійному аспекті [90].

В університетській системі Канади університетом вважається заклад, який має право надавати академічні ступені. До закладів вищої освіти Канади належать: суспільні коледжі (Community Colleges), коледжі системи CEGEP (Collège d'enseignement général et professionnel), університетські коледжі, університети.

У країні функціонує близько 175 державних і приватних коледжів, у системі професійної освіти навчається приблизно 300 тисяч здобувачів освіти. Якість навчання контролюється Асоціацією канадських громадських коледжів (Association of Canadian Community Colleges — ACCC).

Коледжі Канади поділяються на три основні типи: Community Colleges

— суспільні коледжі, орієнтовані на професійну підготовку; Technical Institutes — технічні інститути, що забезпечують підготовку фахівців прикладних спеціальностей; Коледжі системи CEGEP, що поєднують елементи старшої школи й початкової вищої освіти.

Канадські університети можуть надавати дипломи трьох рівнів: бакалавра, магістра та доктора філософії.

Університети Канади отримують значну частину фінансування з державних грантів, що забезпечує високу якість освітніх програм на всіх рівнях, зокрема на бакалаврських. Більшість закладів активно розвивають спільні проєкти та співпрацюють задля досягнення спільних академічних цілей [91].

Початковим рівнем вищої освіти є ступінь бакалавра, який здобувається після три- або чотирирічного навчання залежно від програми. Для отримання диплома студент повинен підготувати та захистити кваліфікаційну роботу (thesis). У разі відсутності захисту випускнику видається свідоцтво про проходження повного курсу університету (general degree), яке не надає повного академічного статусу бакалавра.

Після здобуття бакалаврського ступеня випускник може розпочати професійну діяльність або продовжити навчання на магістерській програмі, яка триває два роки. Ступінь магістра в Канаді вважається аспірантським рівнем підготовки і охоплює такі напрями, як інженерія, гуманітарні науки, педагогіка, бізнес-адміністрування тощо. Для отримання диплома магістра студент має написати дослідницьку або практичну кваліфікаційну роботу. Цей ступінь відкриває можливість продовження навчання на докторському рівні.

Докторські програми (PhD та ін.) є вищим рівнем академічної кваліфікації. Найпоширенішими ступенями є: PhD — доктор філософії, DMus — доктор музики, DLit — доктор літератури, DSc — доктор наук тощо.

Тривалість докторської підготовки становить три роки, протягом яких здобувачі виконують індивідуальну дослідницьку програму, відвідують

курси, готують і захищають дисертацію. Окремі програми тривають чотири–п'ять років залежно від специфіки спеціальності. Випускники ступенів магістра та доктора мають можливість працювати на керівних посадах у бізнесі, наукових і освітніх установах.

Особливістю канадської освітньої системи є можливість отримання практично орієнтованої освіти за коротший термін. Такі програми тривають: два роки — Diploma, три роки — Advanced Diploma, чотири роки — Degree.

Здобуття диплома чи ступеня цих типів надає право працевлаштування за фахом одразу після завершення навчання, що робить канадську систему освіти гнучкою й орієнтованою на потреби ринку праці.

У системі вищої освіти Канади суб'єкти навчального процесу повинні бути зареєстровані за певними категоріями відповідно до обсягу навчального навантаження. Виділяють такі основні типи: full-time — класичний (повний) стаціонар, який передбачає навчальне навантаження щонайменше 1,5 кредитного бала протягом семестру; part-time — пролонгований або вечірній стаціонар, при якому навантаження становить до 1,0 кредитного бала за семестр; evening education — вечірня форма здобуття освіти; distance education — дистанційна форма навчання [92].

Випускники канадських університетів, за статистичними даними, отримують у середньому на 50 % вищу заробітну плату, ніж працівники без диплома про вищу освіту, що підтверджує високу економічну ефективність інвестицій у вищу освіту.

Найпопулярнішими напрямками навчання в Канаді є бізнес і економіка, інформаційні технології (зокрема 3D-графіка та анімація), інженерні й природничі науки. Значним попитом користуються також спеціальності, пов'язані з видобутком і переробкою нафти, екологічними науками та захистом довкілля. Крім того, Канада традиційно має потужний потенціал у галузях туризму та готельно-ресторанної справи, що зумовлено наявністю великої кількості туристичних центрів і високим рівнем розвитку сервісної інфраструктури [93].

В Україні функціонує кілька типів закладів вищої освіти, що відрізняються за профілем діяльності, рівнем освітніх програм і науковим потенціалом.

Університети — це багатогалузеві або галузеві (профільні) заклади, до яких належать класичні, технічні, педагогічні, гуманітарні, медичні, економічні, юридичні, аграрні, мистецькі, культурологічні, богословські / теологічні університети тощо. Вони здійснюють освітню діяльність на різних рівнях вищої освіти, проводять фундаментальні й прикладні наукові дослідження, сприяють поширенню наукових знань, а також провадять просвітницьку й культурну діяльність.

Академії та інститути — галузеві (профільні, технологічні, технічні, педагогічні, медичні, економічні, юридичні, аграрні, мистецькі, культурологічні, теологічні) заклади вищої освіти, які здійснюють освітню діяльність першого й другого рівнів вищої освіти за однією або кількома галузями знань. Вони також займаються науковими дослідженнями та сприяють розвитку галузевої науки.

Коледжі — це заклади вищої освіти або структурні підрозділи університетів, академій чи інститутів, які забезпечують здобуття ступеня бакалавра або молодшого бакалавра, проводять наукові та мистецькі дослідження, а також мають право (за наявності відповідної ліцензії) надавати профільну середню, професійну й фахову передвищу освіту.

Основним завданням канадських коледжів є професійна підготовка кваліфікованих кадрів для потреб промисловості, бізнесу та сфери послуг. Коледжі виступають важливою ланкою системи професійно орієнтованої освіти, що поєднує теоретичну підготовку з практичною діяльністю.

У технічних коледжах здобувачі освіти мають можливість протягом відносно короткого періоду (від двох до трьох років) отримати сертифікати або професійні дипломи, які засвідчують набуття фахових компетентностей, затребуваних на ринку праці.

Особливе місце у структурі канадської вищої освіти посідають коледжі

системи CEGEP (Collège d'enseignement général et professionnel), що переважно функціонують у франкомовній провінції Квебек. Вони пропонують дворічні загальноосвітні програми, які передують вступу до університету, а також тривалі трирічні програми технічного спрямування, орієнтовані на здобуття професійної кваліфікації та подальше працевлаштування.

Суспільні коледжі (Community Colleges) не надають академічних ступенів, а виконують функції освітніх інституцій допрофесійного або прикладного спрямування — аналогів технікумів чи професійних училищ. Окрім цього, вони здійснюють підготовчі програми для вступу до університетів. Випускники таких коледжів мають право продовжити навчання в університетах-партнерах, зарахувавшись, як правило, на другий курс освітньої програми бакалаврату.

Канадські заклади вищої освіти поділяються на додипломні та дипломні залежно від законодавчих норм конкретної провінції. Дипломними вважаються університети, які присуджують академічні ступені, тоді як додипломними є коледжі, що здійснюють прикладну професійну підготовку.

Університети Канади об'єднані в Асоціацію університетів і коледжів Канади (Association of Universities and Colleges of Canada — AUCC), яка забезпечує координацію діяльності закладів, розроблення спільних стандартів якості освіти та академічного визнання. Щороку AUCC публікує офіційний довідник Directory of Canadian Universities, у якому представлено детальну інформацію про кожен акредитований університет країни.

Здобуття вищої освіти в Канаді має послідовний характер: після трирічного курсу навчання присуджується ступінь бакалавра, через додаткові 1–2 роки — ступінь магістра, а після завершення чотирирічної аспірантури — ступінь доктора філософії (PhD) або іншого наукового напрямку [94].

У системі вищої освіти Канади виділяють три основні категорії університетів:

Дослідницькі університети (Research Universities) — провідні навчальні

заклади, які мають розвинену науково-дослідну інфраструктуру, пропонують повний спектр освітніх програм (від бакалаврських до докторських) та реалізують фундаментальні й прикладні наукові проєкти. У таких університетах функціонують докторські школи з різних галузей знань, а їхня діяльність орієнтована на інтеграцію освіти і науки.

Багатопрофільні університети (Comprehensive Universities) здійснюють навчальну та дослідницьку діяльність у кількох напрямках знань, надають освітні ступені різних рівнів та забезпечують поєднання академічної освіти з професійною підготовкою. Вони мають широку міждисциплінарну спрямованість, що сприяє гнучкому реагуванню на потреби ринку праці.

Університети з базовим циклом навчання (Primarily Undergraduate Universities) зосереджують свою діяльність переважно на реалізації бакалаврських програм, хоча деякі з них можуть пропонувати й окремі магістерські програми. Їхньою характерною рисою є орієнтація на якісну базову освіту та індивідуальний підхід до студентів.

Процедура вступу до закладів вищої освіти Канади регламентується внутрішніми стандартами кожного університету. У країні не існує єдиної національної системи вступних іспитів. Кожен університет або факультет має право встановлювати власні критерії відбору, що можуть включати успішне завершення попередніх освітніх програм, досягнення певного середнього балу, складання іспитів з окремих дисциплін чи проходження співбесіди.

В окремих випадках прийняття на навчання можливе для осіб, які досягли 21-річного віку і мають доведений академічний потенціал, навіть за відсутності повного стандартного пакета документів про середню освіту [95]. Такий підхід відображає гнучкість канадської освітньої системи, зорієнтованої на академічні здібності, а не лише формальні показники абітурієнта.

Канадська університетська система відзначається високим рівнем академічної свободи студентів. Здобувачі освіти можуть поєднувати навчання за двома спеціальностями або складати індивідуальний навчальний

план, обираючи дисципліни, що відповідають їхнім освітнім та професійним цілям.

Розклад навчальних занять побудований таким чином, щоб забезпечити гнучкість і можливість самостійного планування часу. Усі курси супроводжуються спеціальними позначками (course codes), які визначають вимоги до попередньої підготовки та дозволяють студентам орієнтуватися у власних академічних можливостях.

Канадська система освіти передбачає суворі стандарти академічної доброчесності: будь-які прояви плагіату чи списування є підставою для відрахування з університету. Перескладання іспитів, як правило, не практикується, що стимулює студентів до систематичного навчання.

Навчальний рік складається з двох семестрів — осіннього та зимового, які тривають з вересня до травня—червня. У деяких університетах функціонує трисеместрова система, що дозволяє інтенсифікувати навчальний процес або поєднувати його з практичною діяльністю. Протягом року проводяться дві екзаменаційні сесії, а між семестрами — канікулярні періоди.

Однією з характерних особливостей системи вищої освіти Канади є мовна двоцентричність, тобто можливість вибору мови навчання між англійською та французькою. Такий підхід зумовлений історичними, культурними й політичними чинниками формування канадської державності та забезпечує рівноправність двох офіційних мов країни у сфері освіти. В окремих провінціях, зокрема у Квебеку, навчальні заклади функціонують переважно французькою мовою, тоді як в інших регіонах домінує англійська. Крім того, університети Канади дедалі активніше запроваджують білінгвальні та мультикультурні програми, орієнтовані на міжнародних студентів.

В Україні, відповідно до статті 48 Закону України «Про вищу освіту», мовою освітнього процесу є державна мова. Водночас заклад вищої освіти має право ухвалити рішення щодо викладання окремих навчальних дисциплін іноземними мовами, зокрема англійською, за умови створення

спеціалізованих груп для іноземних студентів та осіб без громадянства. При цьому забезпечується обов'язкове вивчення української мови як окремої навчальної дисципліни, що сприяє інтеграції іноземних здобувачів освіти в український культурно-освітній простір [97].

Порівняльний аналіз систем вищої освіти Канади та України свідчить про наявність як спільних рис, так і суттєвих відмінностей. Головною відмінністю є ступінь централізації управління освітою: у Канаді система вищої освіти є децентралізованою, а відповідальність за її організацію та фінансування покладено на провінційні органи влади; в Україні ж освітній процес чітко регламентований національним законодавством, насамперед Законом України «Про освіту» та підзаконними актами Міністерства освіти і науки України.

Організаційно-педагогічні моделі навчання в обох країнах мають низку спільних рис: модульно-кредитну систему, семестрову організацію навчального року, наявність бакалаврських, магістерських та докторських програм. Проте в Канаді більш повно реалізовано принцип академічної свободи, який надає студентам реальну можливість самостійного вибору навчальних дисциплін і побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Відмінності простежуються і в процедурі вступу: якщо в Україні зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО / НМТ) є обов'язковим для всіх вступників, то в Канаді відсутня єдина централізована система вступних іспитів. Кожен університет самостійно визначає вимоги до абітурієнтів, враховуючи академічну успішність, результати шкільних курсів, рекомендації чи мотиваційні есе.

Після здобуття Україною незалежності Канада послідовно підтримує демократичні перетворення та гуманітарний розвиток українського суспільства. Канадська держава неодноразово сприяла проведенню вільних і прозорих виборів в Україні, підтримувала інституційну спроможність громадянського суспільства, розвиток незалежних засобів масової інформації, а також надавала гуманітарну допомогу українцям, які

постраждали внаслідок воєнної агресії Російської Федерації.

Ключову роль у реалізації таких ініціатив відіграє Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA) — урядова структура, діяльність якої спрямована на підтримку сталого соціально-економічного розвитку країн-партнерів через реалізацію програм двосторонньої гуманітарної та технічної допомоги.

Гуманітарний вектор програм канадської підтримки реформ в Україні базується на демократичних принципах, гендерній рівності, верховенстві права та інституційній модернізації системи державного управління.

Україна накопичила значний досвід науково-освітньої співпраці з Канадою, зокрема у межах партнерських проєктів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з провідними канадськими університетами. Така взаємодія сприяє інтернаціоналізації української вищої освіти, розширенню академічної мобільності та інтеграції України до глобального науково-освітнього простору.

ВИСНОВКИ

В умовах сучасного етапу розвитку міжнародної системи гуманітарна складова — зокрема співпраця у сферах культури, освіти та науки — відіграє дедалі вагомішу роль у формуванні зовнішньополітичних стратегій держав. Міждержавна взаємодія, заснована виключно на економічних чи фіскальних інтересах, не може забезпечити стабільного розвитку та ефективного вирішення глобальних викликів. Саме тому культурний, науковий та освітній діалоги набувають визначального значення у зміцненні міжнародної довіри, налагодженні партнерських відносин і запобіганні конфліктам.

Міжнародні зв'язки у сфері освіти, науки та культури є ефективним інструментом “м'якої сили”, який дає змогу державам вирішувати політичні й економічні питання засобами культурної дипломатії. Проведення спільних культурних, освітніх, наукових і спортивних заходів сприяє підвищенню міжнародного авторитету держави, розширенню її гуманітарного простору, активізації наукових досліджень, розвитку освітніх обмінів та туристичної індустрії.

Одним із ключових механізмів гуманітарної взаємодії є створення та діяльність культурно-інформаційних центрів за кордоном, які виконують функцію популяризації національного культурного продукту й просування позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Ефективне функціонування таких центрів можливе завдяки координації зусиль державних інституцій, приватного сектору та представників культурної еліти.

Значний внесок у розвиток двосторонніх відносин між Україною та Канадою належить українській діаспорі, формування якої відбувалося впродовж чотирьох хвиль еміграції. Сьогодні вона перетворилася на інституційно організовану спільноту, здатну активно впливати на процеси міжнародної взаємодії між двома державами.

Сучасна українська діаспора Канади перебуває на етапі внутрішньої реорганізації, спрямованої на утвердження себе як повноправного суб'єкта

міжнародних відносин у канадському суспільстві. Завдяки наявності значного людського, фінансового та організаційного потенціалу вона виконує функцію посередника між Україною та Канадою, сприяючи формуванню позитивного іміджу України, популяризації української культури, а також поглибленню політичних, економічних та наукових контактів.

Після відновлення незалежності України українська діаспора Канади відіграла ключову роль у становленні двостороннього партнерства, зокрема у підтримці демократичних реформ, розвитку освітніх і наукових програм, та у формуванні об'єктивного інформаційного простору щодо України у канадському суспільстві.

Діяльність діаспори також сприяє утвердженню моделі сталих гуманітарних відносин, що ґрунтуються на принципах канадського мультикультуралізму. Така модель забезпечує подальшу еволюцію та інституційне поглиблення українсько-канадської співпраці.

У гуманітарному вимірі Канада послідовно підтримує Україну з моменту проголошення її незалежності. Канадський уряд сприяв проведенню вільних і демократичних виборів, розвитку громадянського суспільства, зміцненню незалежних засобів масової інформації, а також надавав гуманітарну допомогу громадянам України, які постраждали внаслідок воєнної агресії Російської Федерації.

Координацію гуманітарних програм здійснює Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA) — офіційна урядова інституція, діяльність якої спрямована на підтримку сталого соціально-економічного розвитку країн-партнерів. CIDA реалізує двосторонні програми технічної та гуманітарної допомоги, сприяє розвитку демократії, зміцненню державного управління, модернізації системи освіти й охорони здоров'я.

Таким чином, гуманітарна співпраця між Україною та Канадою є одним із ключових чинників зміцнення двосторонніх відносин, що базуються на спільних демократичних цінностях, взаємоповазі та прагненні до сталого розвитку. Її розвиток має стратегічне значення для інтеграції України у

глобальний культурно-освітній простір та формування позитивного міжнародного іміджу держави.

Гуманітарний вектор програм підтримки Канади реформ в Україні базується на демократичних стандартах і принципах, що детермінують основним завданням процес модернізації інституту державної служби та системи державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2019. Вип. 29. С. 54-65
2. Богатирець В. Канадські українці в умовах багатокультурності: проблема збереження ідентичності у розмаїтті. *Форум*. 2008. № 1 (6). С. 30. С. 28–32
3. Бульбенюк С. С., Луцишин Г. І. Українська діаспора: новітні тенденції впливу на процес національної консолідації. *Вісник ДАКККиМ*. 2013. №1. С. 252-260.
4. Василенко А. М. Етапи розвитку української діаспори в Канаді: історико-правовий аналіз. URL: <http://www.apdp.in.ua/v64/41.pdf>.
5. Відмінності у найкращих системах освіти . Novar – Освіта за кордоном <https://iccnovar.com/blog/de-navchatys-u-kanadi-chy-ssha-vidminnosti-u-najkrashhyh-systemah-osvity/>
6. Воронка Г. Додипломна і післядипломна освіта в Канаді та Великій Британії: плюралізм навчально-освітнього процесу. *Вища школа*. 2005. №4. С.56-60.
7. Глібова, С.О. Діяльність культурних центрів як складова культурної політики Італії. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 117, ч. II. С. 55-60.
8. Голос жінок і лідерство – Україна. URL: https://www.uwf.org.ua/project_activities/womensvoice
9. Гродська Е. Б. Політика культурної дипломатії мовою мистецтва та культури: українська діаспора у сучасній Іспанії. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 86-91.
10. Грачевська Т. О. Діяльність культурно-інформаційних центрів як компонента культурної дипломатії. *Грані*. 2016. № 2 (130). С. 22-31.
11. Дані щодо об'єктів культурних надбань українців в Канаді / укл. І. Ю.

Кизим; Світовий конгрес Українців. URL:
www.ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Culture/BilaKnyha.pdf.

12. Договірні-правова база українсько-канадських відносин. URL: http://ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=can

13. Дорожня карта українсько-канадських відносин. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine%D1%81%D0%B0/legal-acts>.

14. Досвід функціонування європейських інститутів культурної дипломатії: висновки для України. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1649/>.

15. Дубов Д., Дубова С. Політика культурної дипломатії як механізм реалізації стратегічних комунікацій держави. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 46. С. 62-73.

16. Євтух В. Б. Українці в Канаді. Київ: Будівельник, 1993. 143 с

17. Єщенко, М. Ірена Карпа «Український культурний центр стане тусовочним місцем у серці Парижа». URL: <http://ua.euronews.com/2015/12/15/irena-karpa-to-promote-cultural-diplomacy> .

18. Закон України «Про вищу освіту» – Режим доступу: https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence

19. Зикун Н. І. Культурна дипломатія у контексті. *Вісник маріупольського державного університету. Серія: філологія*, 2020. Вип. 22. С. 165-177.

20. Іванюк Ю. Центр українських канадських студій при університеті Манітоби: проекти та виклики. *Україна – Канада: матеріали I Міжнародного науково-практичного 45 конгресу з канадознавства* (21-21 червня 2018 року, м. Луцьк, Україна). *Ukraine – Canada: the Materials of the First International Scholarly and Practical Congress on Canadian Studies* (June 21–24, 2018, Lutsk, Ukraine). Луцьк : Вежа- Друк, 2018. С. 245-247.

21. Кабмін затвердив рекомендаційний бренд-бук «Ukraine Now» Урядовий пор-тал. URL: <https://cutt.ly/Obf3chb>

22. Канада виділила понад \$45 млн на реформи в Україні. 4 липня 2019. URL: <https://rdo.in.ua/news/kanada-vydilyla-ponad-45-mln-na-reformy-v-ukrayini>

23. Канада посилює свою підтримку Україні. 2 липня 2019 року. Торонто, Онтаріо. Міністерство міжнародних відносин Канади. URL: https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/highlights-faits/2019/2019-07-02-strengthens_commitment-reinforce_engagement.aspx?lang=ukr&fbclid=IwAR2n14JIP0CRQSxNjz YpDBtKaH808uxuEeWf_qrawqS-qAPcBlenM-9msPk

24. Канадська система освіти *ПСИХОЛОГІС*
http://psychologis.com.ua/kanadskaya_sistema_obrazovaniya.htm

25. Карпинська Л.О. Сутність та зміст сучасних підходів до формування вчителя-майстра в системі вищої педагогічної освіти Канади кінця ХХ початку ХХІ ст. *Наука і освіта: Науково-практичний журнал*. Одеса, 2004. №4-5. С.133-137.

26. Клименко В. Культурна дипломатія : елегантний тандем мистецтва і політики. URL: <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/culturaldiplomacy>

27. Козачук О. Національне питання у внутрішній політиці США та Канади: порівняльний аналіз: монографія. Чернівці: Технодрук, 2018. 367 с.

28. Конон Н.Є., Скребнева А.В. Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. *Грані*. 2016. № 2 (130). С. 27-32.

29. Кондрашевська Ю. Національно-культурні здобутки українців Канади. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». 2015. Випуск 23. С. 204-208.

30. Конференція з питань реформ в Україні у Торонто. Заява співголів. 10.07.2019. URL: <https://rdo.in.ua/announce/konferenciya-z-pytan-reform-v-ukrayini-u-toronto-zayava-spivgoliv>

31. Коляда О.В., Райчева А.О. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньо-економічних відносин країни. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 15. С. 225-231.

32. Культурна дипломатія України як відповідь на виклики часу: європейська складова. (Оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами за 2014-2015 рр.). URL:

http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2015/2015_culture2.pdf

33. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою: Договірні-правова база в культурно-гуманітарній сфері / Посольство України в Канаді : Офіційний сайт. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/culture>

34. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>

35. Культурна дипломатія: від самопізнання до самопрезентації. Український культурний фонд. URL: <https://cutt.ly/nbjHlhg>.

36. Кучмій О.П. Використання технологій публічної дипломатії для просування інтересів держави на міжнародній арені (на прикладі Німеччини та Великої Британії). *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2008. Вип. 78, ч. II. С. 147- 151

37. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>

38. Макар О., Білаш Р. Міграційні рухи з Західної України до Західної Канади. *Матеріали спільних конференцій*. Едмонтон. 2002. С. 371– 374

39. Макар В. Українці Канади та їх роль у відстоюванні української державності. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. Т. 41. С. 11–18.

40. Макар В. Канада – від формування до сьогодення. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. Т. 35–36. С.14–23.

41. Макар В. *Українські скитальники після Другої світової війни. Зовнішні справи*. Науковий журнал. 2017. № 8. С. 38–41; №. 9. С. 26–30.

42. Макар В. Українці в Канаді: до 125-річчя поселення. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. Т. 33–34. С.13–25.

43. Макар В. Українці Канади – неперервний зв'язок із Україною. *Зовнішні справи. Науковий журнал*. 2016. № 9. С. 7–11; № 10. С. 40–45.
44. Макар В. Імміграційна політика Канади після Другої світової війни(1945–1952). *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. Чернівці: Чернівецький університет, 2014. Вип. 702–703. С. 154–158.
45. Макар В. Голодомор 1932-1933 років очима канадських українців. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2013. Т. 25–26. С.80–86.
46. Макар В. Національні інтереси України: лобіювання їх представниками української етнічної групи Канади. *Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. Чернівці: Чернівецький університет, 2012. Вип. 590– 591. С. 75–80.
47. Макар В. До 120-річчя поселення українців у Канаді. *Зовнішні справи. Науковий журнал*. 2011. № 7–8. С. 52–55.
48. Макар Ю. Канадознавство в Чернівецькому університеті. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2020. Т. 41. С. 19–28
49. Макар В. Дебати про незалежність України в канадському парламенті. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*. Чернівці: Рута, 2011. Т. 23–24. С. 256–259.
50. Макар Ю. Університети мого життя. Спогади. Чернівці: Технодрук, 2019. 608 с.
51. Марунчак М. Історія українців Канади. У 2-х томах. Вінніпег: накладом Української вільної академії наук в Канаді, 1991. Т. 1. 464 с., Т. 2. 464 с.
52. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади в галузі двосторонніх військових стосунків. Дата підписання: 24.11.1994. Дата набуття чинності для України: 24.11.1994. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

[124_041/conv#Text](#)

53. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади щодо проекту реформування управління персоналом у системі державної служби України. Дата підписання: 26.05.2008 р. Дата набрання чинності для України: 26.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_046#Text

54. Михайлюк В. В. Українсько-канадське співробітництво: пріоритети XXI століття. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2018. № 5 (246). С. 47-52.

55. Міграційні рухи з західної України до Західної Канади. Матеріали спільних конференцій. Едмонтон: Канадський центр української культури та етнографії, Альбертський університет, 2002. 392 с.

56. Офіційний сайт Посольства України в Канаді. URL: <https://canada.mfa.gov.ua>

57. Окремі аспекти співробітництва держави із закордонним українством. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2013/deyaki_aspekti.

58. Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі. Аналітична записка URL: http://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14054.011.pdf.

59. Паламарчук Н. І., Радецька О. Й. Українська діаспора в Канаді та її внесок у становлення української незалежної держави. *Сторінки історії*: зб. наук. праць. 2016. Вип. 42. С. 129-137.

60. Паніна І. Культурна дипломатія у стратегії національного брендингу України. *Збірник наукових праць*. 2021. Випуск 1 (26). С. 49-53.

61. Парчевська, І. Г. Паніна В. В. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yLtTwW4SGd0J:https://jvestniksss.donnu.edu.ua/article/view/8422/8421+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

62. Перепелиця Г. Україна – Канада: становлення та розвиток особливого партнерства. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3942>.

63. Петров В. Культурна дипломатія як інструмент протидії гібридним загрозам. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 1. С. 186-190.

64. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко К. : НІСД, 2016. 92 с.

65. Про Державну комісію з проведення в Україні адміністративної реформи. Указ Президента України від 7 липня 1997 р. № 620/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620/97#Text>

66. Протокол намірів між Головдержслужбою України та міжнародним відділом департаменту підготовки та розвитку Комісії державної служби Канади. Дата підписання: 02.03.1998. Дата набуття чинності: 02.03.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_035#Text

67. Процюк М. Публічна та культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*. Серія «Політичні науки». 2016. Випуск 22. Ч. 2. С. 21-28.

68. Розумна О. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи : аналітична доповідь. Київ, 2016. 53 с.

69. Сербіна Н.Ф., Кучмій О.П. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики сучасної європейської держави. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 100 (1). С. 122-131.

70. Серета К. В., Габро І. В. Соціальні мережі як ефективний інструмент здійснення цифрової дипломатії. *Молодий вчений*. 2018. № 4, 604-607.

71. Система освіти в Канаді Курси EDUGET URL: https://www.eduget.com/news/sistema_osviti_v_kanadi-343

72. Ситник Н. І. Зародження українсько-канадської співпраці в сфері вищої освіти. *Вісн. Нац. акад. Держ. прикордонної служби України*. 2014. Вип. 1. С.

32-46.

73. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=002>.

74. Спільна Декларація про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Канадою. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main/cgi?user=c191y1992&sp=i>

75. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/124_002.20

76. Спільна Декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною і Канадою. URL: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/legal-acts>

77. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. URL <https://cutt.ly/hc1zEdi>

78. Топ-100 найкращих вузів www.timeshighereducation.com World University Rankings 2018

79. Третя міжнародна конференція з питань реформ в Україні. 14 травня 2019. URL: <https://rdo.in.ua/announce/tretya-mizhnarodna-konferenciya-z-pytan-reform-v-ukrayini>

80. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001

81. Українці в Канаді. Україна – історія великого народу : електронне видання. URL: <http://www.litopys.com.ua/diaspora/kanada/ukrayintsiv-kanadi>

82. Чирва А. С. Студентська мобільність в інтернаціоналізаційних процесах сучасної Канади. *Народна освіта: електронне фахове видання*. Біла Церква, 2009. Вип. № 1 (7). Розд. 5 URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/7/index7.htm>

83. Черник П. П. Україна-Канада: стан та перспективи сучасних міждержавних взаємин. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 83. С. 403-408.

84. Шамборовський Г., Мусієнко Н. Завдання і можливості культурної дипломатії у розвитку сучасної держави та інститутів громадянського

суспільства в Україні (програмний документ). *Агора*. 2016. Випуск 14. С.91-100.

85. Шевченко, Л. В. Нова публічна дипломатія в контексті публічного управління. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2021. № 7. С. 209-219.

86. Шемаєва Г. В. Місце культурної дипломатії в міжнародних відносинах. *Вісник ХДАК*. 2018. Вип. 52, 71-79.

87. Шемаєв О. О., Шемаєва Г. В. Медіатизація культурної дипломатії. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/10723/1/4.pdf>

88. Попович Н. Співпраця України та Канади в освітній сфері. *Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи: Матеріали II всеукраїнської наукової конференції, присвячена пам'яті Володимира Брославського*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025.

89. Як сприймають Україну в країнах ЄС? : кейси Німеччини, Франції, Італії, Польщі. Київ: Центр «Нова Європа», 2020. 44 с.

90. Ang G., Isar V. R., Mar Ph. Cultural diplomacy: beyond the national interest? *International Journal of Cultural Policy*. 2015. V. 21, 365-381

91. Addis A. Individualism, Communitarianism and the Rights of Ethnic Minorities. *Notre Dame Law Review*. 1992. Vol. 67. Is. 3. P. 615–676.

92. Armstrong J. Mobilized and Proletarian Diasporas. *American Political Science Review*. 1976. Vol. 76. No 2. P. 393–408

93. Bardos A. Public Diplomacy: An Old Art, A new Profession. *Virginia Quarterly Review*. 2001. Summer. URL: http://www.vgranline.org/articles/2001/summer/lardos_public?diplomacy

94. Barghoorn F. C. The Soviet Cultural Offensive. The role of Cultural Diplomacy in Soviet Foreign Policy. Princeton, 1960. 353 p.

95. Berman P. Power and the Idealists. NY: W.W.Norton & Company, 2007. 352 p.

96. Best G. Humanity in Warfare: The Modern History of the International Law of Armed Conflicts. L.: Methuen, 1983. 416 p.

97. Canada-Ukraine relations. URL: http://www.ucc.ca/Section_3/
98. Cassese A. *The Human Dimension of International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 700 p
99. Chandler D. G. The Road to Military Humanitarianism: How the Human Rights NGOs Shaped a New Humanitarian Agenda. *Human Rights Quarterly*. Vol. 23. No. 3. 2001. P. 678–700
100. Cummings Milton C. *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Washington, D. C.: Centre for Arts and Culture, 2003. 15 p. 2011 122-131
101. Elcano Global Presence Index. 2019. URL: <https://cutt.ly/ebjH4WR>
102. Export Development Canada (EDC). URL: <https://www.edc.ca/>
103. Future Brand Country Index 2020. URL: <https://cutt.ly/sbf33gR>. 15. Global Soft Power Index 2021 / Brand Finance. URL: <https://cutt.ly/ebjHZh8>
104. Global Affairs Canada. Backgrounder – Canada announces up to \$24 million to support elections, democracy and inclusive governance in Ukraine. URL: <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2018/12/backgrounder--canadaannounces-up-to-24-million-to-support-elections-democracy-and-inclusive-governance-in-ukraine.html>
105. Khoma N., Vdovychyn I. Deconstruction of the Welfare State: The Impact of Globalization and Technological Factors. *Revija za socijalnu politiku*. 2020. Vol. 27, No. 3. P. 269–285
106. Kohut Z. E. Two Decades of Scholarship and Service: Report on the Canadian Institute of Ukrainian Studies (1992–2012). *East/West: Journal of Ukrainian Studies*. 2018. Vol 5. No 1. P. 9–37
107. Morgenthau H. J. *Alliances in Theory and Practice. Alliance Policy in the Cold War*. A. Wolfers, ed. Baltimore: Johns Hopkins Press. 1959. P. 185–213
108. Nye J. S. Jr. «Soft power»: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 208 p.
109. Pajtinka E. Cultural diplomacy in the theory and practice of

contemporary international relations. Studies. 2014. pp. 95–108.

110. Stairs D. Trends in Canadian Foreign Policy Past, Present, and Future. *Behind the Headlines*. 2002. Vol. 59. No. 3. P. 2–7.

111. The Legatum Prosperity Index 2020: a tool for transformation / Legatum Institute. 14th Edition. 2020. 84 p. URL: <https://cutt.ly/KbjH3Le>

112. The Soft Power 30. URL: <https://softpower30.com/20.Ukraine/>

113. Ukraine-Canada Agreements. Ukraine-Canada Relations. Chronology, Agreements, Statistics and Other Information. URL: <http://www.infoukes.com/ukremb/agreem.shtml>

114. Ukraïner. URL: <https://ukraïner.net/>